

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1969 | ΑΡΙΘ. 23

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

VI. Τούτοις τοῖς ἀνδράσιν ὁσίως πολιτευσάμενοις συν-
ηθορίσθη πολὺ πλῆθος ἐκλεκτῶν, οἵτινες πολλὰς αἰκίας καὶ
βασάνους διὰ ζῆλος παθόντες ὑπόδειγμα κάλλιστον ἐγένοντο
ἐν ἡμῖν. 2. διὰ ζῆλος διωχθεῖσαι γυναῖκες Δαναίδες καὶ
5 Δίρκαι, αἰκίσματα δεινὰ καὶ ἀνόσια παθοῦσαι, ἐπὶ τὸν τῆς
πίστεως βέβαιον δρόμον κατήνησαν καὶ ἔλαβον γέρας
γενναῖον αἰ ἀσθενεῖς τῷ σώματι. 3. ζῆλος ἀπηλλοτριώ-
σεν γαμετὰς ἀνδρῶν καὶ ἠλλοίωσεν τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ πα-
τρὸς ἡμῶν Ἀδάμ· *Τοῦτο νῦν ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων μου*
10 *καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου.* 4. ζῆλος καὶ ἔρις πόλεις μεγά-
λας κατέστρεψεν καὶ ἔθνη μεγάλα ἐξερίζωσεν.

VII. 1. Ταῦτα, ἀγαπητοί, οὐ μόνον ὑμᾶς νοουθετοῦντες
ἐπιστέλλομεν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς ὑπομιμνήσκοντες· ἐν γὰρ
τῷ αὐτῷ ἔσμεν σκάμματι, καὶ ὁ αὐτὸς ἡμῖν ἀγὼν ἐπίκειται.
15 2. διὸ ἀπολίπωμεν τὰς κενὰς καὶ ματαίας φροντίδας, καὶ ἔλ-

VI: 9 Γεν. 2,23.

2/3 πολλὰς αἰκίας καὶ βασάνους ΑΚΚ² Κνορη Rūsch: πολλαῖς αἰ-
κίαις καὶ βασάνοις ΑΙΣ Gebh. Lightf. Funk | ἐν ἡμῖν: nobis Α | 4/5 Δαναί-
δες καὶ Δίρκαι (δειρ καὶ Ι) ΑΙΛΣΚΚ²: νεανίδες παιδίσκαι con: Wordsworth |
6 πίστεως + αὐτῶν ΚΚ² | 7 τῷ σώματι: τῆ σαρκί ΚΚ² (πρβλ. Ματθ. 26,41)
| 9 ὁστέων Α: ὁστῶν Ι | 11 κατέστρεψεν ΑΣΚ: κατέσκαψε Ι, λ. Α | ἐξερρί-
ζωσε Ι | 13 ὑπομιμνήσκοντες Α | ἐν γὰρ: καὶ γὰρ ἐν Ι | 14 ἀγὼν ἡμῖν Ι | απο-
λειπομεν Α.

θωμεν ἐπὶ τὸν εὐκλεῆ καὶ σεμνὸν τῆς παραδόσεως ἡμῶν κα-
 νόνα, 3. καὶ ἴδωμεν, τί καλὸν καὶ τί τερπνὸν καὶ τί προσ-
 δεκτὸν ἐνώπιον τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς. 4. ἀτενίσωμεν εἰς τὸ
 αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ γινώμεν, ὡς ἔστιν τίμιον τῷ πατρὶ
 5 αὐτοῦ, ὅτι διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκχυθὲν παντὶ τῷ
 κόσμῳ μετανοίας χάριν ὑπήνεγκεν. 5. διέλθωμεν εἰς τὰς
 γενεὰς πάσας καὶ καταμάθωμεν, ὅτι ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ
 μετανοίας τόπον ἔδωκεν ὁ δεσπότης τοῖς βουλομένοις
 ἐπιστραφῆναι ἐπ' αὐτόν. 6. Νῶε ἐκήρυξεν μετάνοιαν, καὶ
 10 οἱ ὑπακούσαντες ἐσώθησαν. 7. Ἰωνᾶς Νινευίταις κατα-
 στροφὴν ἐκήρυξεν· οἱ δὲ μετανοήσαντες ἐπὶ τοῖς ἁμαρτή-
 μασιν αὐτῶν ἐξιλιάσαντο τὸν Θεὸν ἰκετεύσαντες καὶ ἔλα-
 βον σωτηρίαν, καὶ περ ἀλλότριον τοῦ Θεοῦ ὄντες.

VII: 2 Ψαλμ. 132,1. Περβλ. Α' Τιμ. 2,3.5.4. 8 Σοφ. Σολ.1 2,10.
 9 Γεν. 7. 10 Ἰωάνν. 3,5 Ματθ. 12,41.

4/5 τῷ πατρὶ αὐτοῦ ΛΣΚΚ²: τῷ θεῷ (καὶ πατρὶ) αὐτοῦ Α, τῷ
 π. αὐτοῦ τῷ θεῷ Ι | 5 ὅτι: ὅ,τι ΣΚΚ² | 6 μετανοίας χάριν ΑΙ: πρὸς μετάνοιαν
 ΚΚ², μετάνοιαν ΛΣ | ὑπήνεγκεν ΑΣΚΚ²: ἐπήνεγκε ΙΑ | εἰς λ. Ι | 8 ὁ
 δεσπότης ΑΙ: omnibus Α, λ. ΣΚΚ² | 12 ἰκετεύσαντες ΑΚ: ἰκετεύοντες Ι
 (ΛΣ;).

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

VI. 1. Εἰς τοὺς ἀνδρας τούτους, οἱ ὅποιοι ἐπολιτεύθησαν
 ὁσίως (ἔδειξαν βίον ἅγιον, σύμφωνον πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸ θέλημα
 τοῦ Θεοῦ), προσετέθη πολὺ πλῆθος ἐκλεκτῶν (τοῦ Θεοῦ, ἁγίων
 καὶ ὁσίων), οἱ ὅποιοι ἀφοῦ ὑπέστησαν πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ
 πολλὰ βάσανα ἀπὸ τὴν ζήλειαν (τὸν φθόνον καὶ τὸ μῖσος τῶν
 ἐχθρῶν των), ἔγιναν (διὰ τῆς ὑπομονῆς των) εἰς ἡμᾶς ὠραιότατον
 παράδειγμα (ὑπομονῆς καὶ ἀγιότητος). 2. Ἀπὸ ζήλεια ἀφοῦ
 κατεδιώχθησαν αἱ Δαναῖδες καὶ Δίρκαι γυναῖκες, καὶ ἀφοῦ ὑπέ-
 στησαν φοβερὰ καὶ ἀνόσια βάσανα, ἔφθασαν εἰς τὸν ἀσφαλῆ (καὶ

σωτήριον) δρόμον τῆς πίστεως καὶ τέλος ἔλαβον τὸ βραβεῖον τῆς γενναιότητος (καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ) αἱ γυναῖκες αὐταὶ ποὺ ἦσαν ἀσθε- νικαὶ σωματικῶς. 3. Ἡ ζήλεια ἀπεξένωσε (καὶ ἐχώρισε) συ- ζύγους ἀπὸ τοὺς ἄνδρας των καὶ διέστρεψε (τὸ περιεχόμενον) ἐκείνου ποὺ εἶπεν ὁ πατέρας μας Ἀδάμ· «Ἡ γυναῖκα αὐτὴ εἶναι τῶρα τὸ ὄστουν (τὸ κόκκαλο) ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὰ ὄστα μου καὶ σάρκα ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν σάρκα μου». 4. Ἡ ζήλεια καὶ ἡ φιλονεικία (τὰ μαλώματα) πολιτεῖες μεγάλες κατέστρεψε καὶ ἔθνη μεγάλα ἐξερρίζωσε.

VII. 1. Αὐτὰ σᾶς τὰ γράφομεν, ἀγαπητοί, ἔχι μόνον ἐπειδὴ θέλομε νὰ νουθετήσωμε (καὶ νὰ συμβουλευσωμε) μόνον σᾶς, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλομε νὰ τὰ ὑπενθυμίσωμε καὶ εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς ἑαυ- τοὺς μας· διότι εἰς τὸν ἴδιο στίβο εὐρισκόμεθα ὅλοι ἀγωνιζόμενοι καὶ ὁ ἴδιος ἀγώνας εὐρίσκεται ἐνώπιον ὅλων μας. 2. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἄς ἀφήσωμεν τὰς χωρὶς περιεχόμενα καὶ ματαίως φροντί- δας, καὶ ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν ἔνδοξον καὶ σεμνὸν κανόνα τῆς παραδόσεώς μας. 3. Καὶ ἄς ἴδωμεν (ἄς ἀναγνωρίσωμεν) ποῖον εἶναι τὸ καλὸν καὶ ποῖον τὸ εὐχάριστον καὶ ποῖον εἶναι τὸ εὐ- πρόσδεκτον ἐνώπιον τοῦ Δημιουργοῦ μας. 4. Ἄς στρέψωμε τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὸ Αἶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄς γνωρίσωμεν (ἐντυπώνοντες βαθειὰ εἰς τὴν ψυχὴν μας) πόσον εἶναι τοῦτο τίμιον (πολύτιμον) εἰς τὸν Πατέρα Αὐτοῦ καὶ ὅτι ἀφοῦ ἐχύθη διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων μας, ἐδώρησε (ἔφερεν ὡς καρπὸν) τὴν χάριν τῆς μετανοίας εἰς ὅλον τὸν κόσμον. 5. Ἄς περάσωμεν (μὲ ἕνα ταχὺ βλέμμα) εἰς ὅλας τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώ- πων καὶ ἄς (θελήσωμε) νὰ μάθωμε καλὰ (παραδειγματιζόμενοι ἀπὸ αὐτάς), ὅτι σὲ κάθε ἐποχῇ (ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ) ὁ Δεσπό- της (καὶ Κύριος) ἔδωκεν εὐκαιρίαν μετανοίας εἰς ἐκείνους, ποὺ εἶχον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Αὐτόν. 6. Ὁ Νῶε ἐκή- ρυξε μετάνοιαν καὶ ὅσοι ὑπήκουσαν ἐσώθησαν. 7. Ὁ Ἰωνᾶς ἐκήρυξε εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Νινευτ μετάνοιαν (καὶ προεῖπεν, ἐὰν δὲν μετανόησούν) τὴν καταστροφὴν των· ἐκεῖνοι δὲ ἐπειδὴ μετενόησαν διὰ τὰς ἁμαρτίας των καὶ ἀφοῦ μὲ τὰς παρακλήσεις των κατεπράυναν (ἐξημερίσαν) τὸν Θεόν, ἔλαβον καὶ τὴν σω-

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Αίμα νέον.

«Τὸ πρόβλημα τῆς προσελεύσεως εἰς τὰς τάξεις τοῦ Κλήρου νέων μὲ μόρφωσιν καὶ ἦθος ὑψηλόν — γράφει ἐγκριτὸν θρησκευτικὸν περιοδικόν — εἶναι ἐκ τῶν πλέον δυσχερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πλέον ἐπειγόντων θεμάτων, πὺν ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Ὁρθῶς λοιπὸν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἀφῆκε τὸ θέμα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως κατὰ μέρος διὰ νὰ τὸ ἴδῃ μὲ ἄνεσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ρίψῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸ μέγιστον τῶν φροντίδων του... Τὸ λειτουργοῦν σήμερον σύστημα δὲν ἀποδίδει καὶ πρέπει νὰ ἀντικατασταθῇ. Τοῦτο ἀποτελεῖ κοινὴν πίστιν. Τὸ ὅτι ὁμοῦ κατὰ τὴν ἀντικατάστασιν θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν γενναῖα καὶ ριζικὰ μέτρα, τοῦτο ἀποτελεῖ κοινὴν προσδοκίαν». Προσδοκίαν — προσθέτομεν ἐμεῖς — βάσιμον, διότι ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τῆς γνώσιν τοῦ προβλήματος ἔχει καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά διὰ νὰ τὸ λύσῃ πρὸς ὄφελος καὶ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀσφάλεια καὶ ἀνασφάλεια.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μόντρεαλ (Καναδᾶ) καρδινάλιος Λεζὲ ἀπεφάσισε πρὸ τίνος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του καὶ μεταβῇ εἰς Ἀφρικὴν προκειμένου νὰ ἀφοσιωθῇ ὡς ἀπλοῦς ἱεραπόστολος μεταξὺ τῶν λεπρῶν. Εἰς συνέντευξίν του πρὸς εὐρωπαϊκὸν ραδιοφωνικὸν σταθμὸν, ὁ καρδινάλιος εἶπε, μεταξὺ ἄλλων: «Μέσα εἰς τὸν κόσμον, ὅστις ζῆ τὴν ἀβεβαιότητα καὶ τὴν ἀνασφάλειαν ὅφ' ὅλας τὰς μορφάς της, ἦτο ἀπαραίτητον ἓνας πὺν κατέχει μίαν θέσιν, ἡ ὁποία εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου φαίνεται ἀσφαλής, νὰ ἐκλέξῃ τὴν ἀνασφάλειαν διὰ νὰ βιώσῃ ἔτσι τὸ Εὐαγγέλιον εἰς αὐτὸν τὸν 20ὸν αἰῶνα». Καὶ εἶναι γεγονός, ὅτι μὲ τοιαύτην «θυσίαν» ἐδραιώνει τὴν θέσιν του εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν πιστῶν, προβάλλων εἰς αὐτὰς πρῶτον ζώσης πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον.

τηρίαν, ἂν καὶ ἦσαν ξένοι (καὶ ὄχι ὁ περιούσιος λαὸς) τοῦ Θεοῦ (ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐνθαρρυντικά παραδείγματα.

Εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας, ὁμοδόξους καὶ ἑτεροδόξους, δὲν εἶναι σπάνιον τὸ φαινόμενον προσελεύσεως εἰς τὸν ἱερόν κλήρον ἐπιφανῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι ἀνεδείχθησαν εἰς τὴν θύραθεν ἐπιστήμην καὶ «καταλιπόντες πλοῖα καὶ δίκτυα» ἀφωσιώθησαν εἰς τὸ Θυσιαστήριον καὶ τὴν διαποίμανσιν ψυχῶν. Ἴδου μερικαὶ τοιαῦται περιπτώσεις: 1) Ὁ Ρῶσος χειρουργὸς δρ. Βόϊνο Γιαζενέτσκι ἐγένετο ἐπίσκοπος μὲ τὸ ὄνομα Λουκάς. Τὸ 1956 εἶχε λάβει τὸ βραβεῖον «Στάλιν» διὰ τὰ χειρουργικὰ του ἐπιτεύγματα. 2) Ὁ ἐν Λονδίῳ ἰατρός Ἀντώνιος Μπλουμ εἶναι τώρα ἐπίσκοπος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ διαπρεπῆς θεολόγος. 3) Ὁ Γερμανὸς ἰατρός Ἀμβροσίος Μπακχάους ἐγένετο ἱερεὺς. 4) Ἰατρός καὶ ἱερεὺς ἐπίσης ἦτο καὶ ὁ ἐν Παρισίοις Γαλλοῦσος Πέτρος Στρούβ, ὅστις ἀπέθανε τελευταίως. 5) Ὁ Παρισινὸς μηχανικὸς Ἀλέξανδρος Ντύμσερ, ἡλικίας 46 ἐτῶν καὶ πατὴρ τεσσάρων τέκνων, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, προκειμένου νὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὸν εὐαγγελισμόν τῶν ἐργατῶν. 6) Ὁ συγγραφεὺς, ποιητὴς καὶ κοινωνιολόγος διεθνοῦς φήμης Ἰωσήφ Φολλιέ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τὸν παρελθόντα Ἰούνιον εἰς Κάνσας τῶν ΗΠΑ. Τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἀσφαλῶς εἶναι λίαν ἐποικοδομητικὰ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἱερατικῶν κλήσεων. Ἀποτελοῦν ἐξόχως ἐνθαρρυντικὴν προτροπὴν διὰ νέους μορφωμένους, οἱ ὅποιοι θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐνταχθοῦν εἰς τὸν Κλήρον.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69) ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῆ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἀγ. Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι (117), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΙ ΔΕΚΑ ΕΝΤΟΛΑΙ

Γ' ΕΝΤΟΛΗ

«Οὐ λήψη τὸ Ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ».

Ὁ σεβασμὸς τοῦ Ὄνόματος τοῦ Θεοῦ ἐπιβάλλει ἵνα ἀποφεύγω-
ται πάση δυνάμει τὰ ἐπόμενα παραπτώματα:

1. Ἡ β λ α σ φ η μ ί α. Αὕτη εἶναι ἡ σοβαρωτέρα παράβασις τῆς Γ' ἐντολῆς καὶ ἡ βαρύτερα ἀσέβεια πρὸς τὸ Ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν δὲν προέρχεται ἐκ βεβήλου καὶ ἀσεβοῦς διαθέσεως, συνιστᾷ ὅπωςδήποτε μεγάλην ἐνοχίην, εἴτε εἰς τὸν θυμὸν καὶ τὰ νεῦρα ὀφεί-
λεται, εἴτε εἰς κακὴν συνήθειαν, εἴτε εἰς ἐπίδρασιν καὶ μίμησιν ἄλλων [γονέων, μεγαλυτέρων ἐν γένει, προϊσταμένων (ἐν τῷ στρατῷ, ἐν τῷ σχολείῳ...), φίλων κ.λ.π.].

Καὶ ὅταν τις ἐξωθῆ ἄλλους εἰς βλασφημίαν ἔχει ὡσαύτως βα-
ρεῖαν ἐνοχίην.

Εἰς τὰς βλασφημίας, ὡς εἶναι εὐνόητον, περιλαμβάνεται, πλήν τῆς βεβηλώσεως τοῦ Ὄνόματος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, πᾶσα παρομοία ὕβρις κατὰ τῶν θείων καὶ ἱερῶν προσώ-
πων (Παναγίας, ἁγίων) καὶ πραγμάτων (Σταυροῦ, κανδηλῶν...).

Ἄλλὰ καὶ οἰονδήποτε κοινὸν πρόσωπον ἂν ὕβριση τις (ὡς ἡ ὕβρις π.χ. κατὰ τῶν γονέων τινός...) ἀμαρτάνει καὶ ὕβριστικαί ἐν γένει λέξεις κατὰ τινος δὲν εἶναι ποτὲ ἀνένοχοι, ὡς προβλέπει ρητὴ διάταξις τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας τοῦ Κυρίου: «ὅς ἂν εἴπη ρακά... μωρέ...ἐνοχος ἔσται» (Μτ. 5,22).

Ἡ παράδοσις εἰς τὸν διάβολον εἶναι ὡσαύτως βλασφημία. Οἰονδήποτε ἄνθρωπον, ὡς εἰκόνα Θεοῦ, οὐδεὶς δικαιούται νὰ παραδώ-
σῃ εἰς τὸν διάβολον. Περιὑβρίζει οὕτω τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον (ἢ Ἀντίχριστον ἄλλως ὀνομαζόμενον) ὁ βλασφημῶν ἀμαρτάνει, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ χωρίου Ἰουδ. 9 («Μι-
χαὴλ ὁ Ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν ἐπιτιμήσαι σοι Κύριος»). Ὅμοίως ὅταν ὀνομάζῃ τις τὸν ἄλλον σατανᾶν («ἔχει τὸν διάβολον μέσα του» κ.τ.τ.).

2-3. Ἀ ν ά θ ε μ α καὶ κατάρρα. Ἀμφότερα εἶναι ἐπικλή-
σεις τῆς θείας ὀργῆς, (ἢ δευτέρα μὲ προσωπικὸν κυρίως μένος),

πρὸς τιμωρίαν καὶ συμφορὰν τοῦ ἄλλου. Γνωστὴ εἶναι ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου «εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε» (Ρωμ. 12,14). Ὑπολανθάνει πάντοτε μῖσος καὶ ἐκδικητικὴ διάθεσις εἰς τὴν καρδίαν τοῦ καταρωμένου. Καὶ οἱ ἀναθεματισμοὶ δὲν ὀφείλονται συνήθως εἰς ἱερὰν ἀγανάκτησιν, ἀλλ' εἰς ἐμπάθειαν πολλάκις.

Γίνεται δὲ καὶ ἕξις εἰς πολλοὺς καὶ χρησιμοποιοῦν φράσεις ὡς: «νὰ χαθῆς», «κακὸν χρόνον νᾶχης» κ.τ.τ., «ἀνάθεμά τον» κλπ., αἵτινες εἶναι αὐτούσϊαι κατάραι καὶ ἀναθέματα. Ὁ πνευματικὸς δὲν πρέπει ν' ἀμνηστεύῃ ταύτας.

4. Ὁ ὄρκος. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀπηγόρευε ρητῶς τὴν ψευδορκίαν καὶ τὴν ἐπιορκίαν. Πέραν τούτων ἡ Καινὴ Διαθήκη ὀρίζει «μὴ ὁμόσαι ὄλωσ» (Μτ. 5,34). Ὅθεν, πλὴν τῶν ψευδορκούντων καὶ ἐπιορκούντων, ἁμαρτάνουσι καὶ ὅσοι ἀπλῶς ὀρκίζονται, εἴτε ἐκ συνηθείας, εἴτε διὰ παραμικρὰς αἰτίας, εἴτε μὴ συναισθανόμενοι τὴν βαρύτητα τοῦ πράγματος. Ἀμαρτάνει δὲ τις ὁτιδήποτε καὶ ἂν ἐπικαλεσθῆ ὀρκιζόμενος («μὴ ὁμνύετε μήτε τὸν οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὄρκον») («στὴ ζωὴ μου» κ.τ.τ. πρβλ. «μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσησ» (Μτ. 5,36)· «στὴ ζωὴ (ἢ στὴν ψυχὴ) τοῦ πατέρα... κλπ.» σ' ὅ,τι «ἔχω ἱερόν»· «μὰ τὴν ἀλήθειαν» (ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀληθείας)· ἢ ἀπλῶς «σοῦ ὀρκίζομαι» (ἐννοεῖται βεβαίως: εἰς τὸν Θεόν).

Ἐπιεικέστερον κρίνονται οἱ λεγόμενοι ἀναγκαστικοὶ ὄρκοι (ἐπὶ δικαστηρίου). Πάντως ὁ πνευματικὸς ὀφείλει νὰ συνιστᾷ: α) διὰ μικρὰ ζητήματα ν' ἀποφεύγωνται πάση θυσίᾳ οἱ ὄρκοι, β) νὰ μὴ ἐμπλέκωμεν τοὺς ἄλλους εἰς δόσιν ὄρκου, γ) ἐν ἀναποφεύκτοις περιπτώσεσι νὰ τηρῆται ἀπόλυτος μὲν εὐορκία, καὶ αὕτη δὲ νὰ θεωρῆται ὡς βᾶρος συνειδήσεως, ἰδίως ὅταν τις ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὸν ὄρκον ἢ ἔχῃ ὑπαιτιότητα ἐν προκειμένῳ.

Οἱ ὄρκοι οἱ ἐπιβαλλόμενοι εἰς δημοσίους λειουτρογούς ἐπὶ ἀναλήψει ὑπηρεσίας κλπ., θεωρηθῆτωσαν ὡς ἀναγκαῖον (;) κακόν, μόλις ἀνεκτόν.

Ὁ μόνος ἐπιτρεπόμενος ὄρκος εἶναι ὁ λεγόμενος πνευματικὸς ὄρκος (ὅταν βεβαιώνη τις ἀληθείαν, περὶ ᾧ ἢ ἀμφιβολία θὰ στοιχίσῃ ἐνδεχομένως ψυχικὴν τινῶν ζημίαν ἢ καὶ ἀπώλειαν τῆς σωτηρίας των. Πρβλ. Ἄπ. Παύλου «ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι» (Β' Κορ. 1,23).

5. Ὁ γογγυσμὸς κατὰ τοῦ Θεοῦ (π.χ. οἱ λέγοντες ὅτι εἶναι ἄδικος ὁ Θεός, ἐπιτρέπων αὐτοῖς θλίψεις καὶ δοκιμασίας ἢ· τί τοῦ

ἔκαμα ἐγὼ τοῦ Θεοῦ» ἢ «διατί νὰ μοῦ τὸ δώσης αὐτὸ ὁ Θεὸς κ.τ.τ.).
'Ο Ἰώβ «ἐν πᾶσι τούτοις οὐχ ἤμαρτεν».

6. Ἡ ἐπιπολαία καὶ ἀσυναίσθητος μνεΐα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἐκ κακῆς συνηθείας (πχ. τί ἄνθρωπος εἶν' αὐτός, Θεέ μου! ἢ, ἐπὶ ἐκπλήξεων, «ἔλα, Παναγία μου»).

7. Ὁ ἀστεϊσμός καὶ τὰ εὐφυολογήματα μὲ χρῆσιν θείων ὀνομάτων ἢ λόγων τῆς Γραφῆς.

8. Καταφρονητικαὶ φράσεις διὰ τὴν Ἀγ. Γραφήν (ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον περιέχει μύθους, ἢ ἀνεδαφικά καὶ χιμαιρικά πράγματα).

9. Ἡ ἀθέτησις τῶν «ταξιμάτων». Καλὸν νὰ μὴ γίνωνται τοιαῦτα ὑπὲρ τὰς δυνάμεις τινός· ὁ δὲ ὑποσχόμενός τι τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ «ὁ φείλει» καὶ δέον νὰ τῷ ὑποδεικνύωμεν, ὅπως μὴ ἀμελήσῃ, ἀλλ' εἴτε τμηματικῶς εἴτε ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ τάξιμον. Ἐπὶ ἀνεπίκτων περιπτώσεων ἢ ἀκαταλλήλων ταξιμάτων δύναται νὰ κάμῃ προσαρμογὴν τινὰ ἐπὶ τὸ ἐφικτότερον καὶ καταλληλότερον ὁ πνευματικός.

10. Ἡ σιμωνία (προστίθεται ὑπὸ τινων ὡς ἐμπίπτουσα εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς Γ' ἐντολῆς, καθὼ ὕβρις πρὸς τὴν θείαν χάριν, ἦν «δωρεὰν δότε» εἶπεν ὁ Κύριος (Μτ. 10,8). Ἀφορᾷ μᾶλλον τοὺς κληρικούς, ἵνα μὴ θέτωσιν ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τὴν ἀμοιβήν, διὰ νὰ ἐπιτελέσωσι τὴν ἱερατικὸν καὶ ἵνα μὴ καλλιεργῶσι τὴν ἰδέαν ὅτι «δὲν πιάνει» ἢ δωρεὰν ἐπιτέλεσις δεήσεων καὶ εὐχῶν.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Τιμὴ: Δραχμαὶ 150.

Παραγγελία: Εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Τρίκκης καὶ Σταγῶν.

Ἀποστέλλεται ἐλεύθερον ταχυδρομικῶν τελῶν.

Η ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ «περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας» (Migne E.Π. 51,20) ἐξαίρει τὸ μυστήριον τοῦ γάμου διὰ θαυμασίων σκέψεων καὶ λόγων, οἵτινες ἐν νεοελληνικῇ μεταφράσει ἔχουν ὡς ἑξῆς: «Καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ»· καὶ ἀφοῦ ὁ Παῦλος ἀνέγνωσεν (εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην) τὸν νόμον αὐτόν, λέγει «Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ». Πῶς εἶναι μέγα; Νὰ μοῦ εἴπησ (Παῦλε). Διότι, ἐνῶ ἡ κόρη ὄλον τὸν χρόνον ἕζη εἰς ἓνα θάλαμον χωρὶς νὰ ἔχη ἴδει τὸν νυμφίον, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν ἐπιθυμεῖ τόσον πολὺ τὴν παρουσίαν του καὶ δεικνύει στοργὴν πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς ἰδικόν της σῶμα· ἕξ ἄλλου ὁ ἄνδρας αὐτὴν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε (προηγουμένως) εἶδε, μὲ τὴν ὁποίαν ποτὲ (προηγουμένως) δὲν ἔκαμε μίαν συνομιλίαν, αὐτὴν (λοιπὸν) καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν προτιμᾷ ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ αὐτοὺς τοὺς γονεῖς. Οἱ γονεῖς ἐπίσης, ἐὰν μὲν διὰ κάποιαν ἄλλην ὑπόθεσιν ὑποστοῦν στέρησιν χρημάτων, δυσαρεστοῦνται, αἰσθάνονται πόνον, σύρουσιν εἰς δικαστήριον ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἀφῆρσαν αὐτά, εἰς ἓνα ἄνθρωπον δέ, τὸν ὁποῖον πολλαὺς φορὰς ποτὲ δὲν εἶδον οὔτε ἐγνώρισαν, παραδίδουσιν τὴν κόρην των καὶ προῖκα ἀπὸ πολλὰ χρήματα. Καὶ ἔχουσιν χαρὰν, ποὺ κάνουν αὐτό, καὶ δὲν νομίζουσιν, ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον γίνεται, εἶναι ζημία· ἀλλ' ὅταν βλέπουσιν τὴν κόρην νὰ ὀδηγηταί (ἀπὸ τὸν σύζυγον) μακρὰν, δὲν σκέπτονται τὰς συνηθείας (ἀπὸ τὴν κοινὴν ζωὴν μὲ τὴν κόρην των), δὲν λυποῦνται, δὲν δυσαρεστοῦνται, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμονοῦσιν καὶ θεωροῦσιν, ὅτι ἦτο εὐχῆς ἔργον, ὅτι εἶδον καὶ τὴν θυγατέρα νὰ μεταφέρεται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ πολλὰ χρήματα (πράγματα) μαζί μὲ ἐκείνην. Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ ἔφερον εἰς τὸν νοῦν του ὁ Παῦλος, ὅτι δηλαδὴ, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ἐγκατέλειψαν τοὺς γονεῖς, δένονται μαζί μεταξὺ των μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ γάμου καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ συνένωσις τῆς τύχης των ἀσκεῖ ἐπάνω των μεγαλυτέραν κυριαρχικὴν δύναμιν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ τόσον μακροχρόνιος συνήθεια, καὶ ἀφοῦ (ὁ Παῦλος) ἀντελήφθη (ἐγνώρισε) καλῶς, ὅτι αὐτό (ἡ ἀγάπη αὐτὴ) δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐγκατέσπειρεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔρωτας αὐτοὺς καὶ προητοίμασε καὶ τοὺς γονεῖς, οἱ ὅποιοι δίδουσιν ἔξω τῆς οἰκίας τὸ παιδί τους, καὶ τὰ παι-

διά, τὰ ὅποια δίδονται, νὰ κάμουν αὐτὸ μὲ χαράν, λέγει: «Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστί».

“Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῆς συζύγου καὶ τὴν προϋπόθεσιν, ὡς καὶ τὰ γνωρίσματα τοῦ ἐπιτυχοῦς γάμου, ὁ ἱερός πατήρ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ του λέγει μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Ἄς ζητῶμεν μόνον ἐν πρᾶγμα· τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν λεπτότητα τῶν τρόπων, διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν εἰρήνην, διὰ νὰ εὐρίσκωμεν ἀπόλαυσιν μέσα εἰς διαρκῆ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην. Διότι ὁποῖος ἔλαβε πλουσίαν γυναῖκα, ἔλαβε μᾶλλον κυρίαν (ἀφέντραν) παρὰ σύζυγον... Ὅποῖος δὲ ἐπῆρεν ὡς σύζυγον ἰσότιμον ἢ πτωχοτέραν γυναῖκα, αὐτὸς ἐπῆρε βοηθὸν καὶ σύμμαχον καὶ ἔφερε μέσα εἰς τὸ σπίτι ὅλα τὰ ἀγαθὰ... Νὰ μὴ ζητῶμεν λοιπὸν αὐτό, πῶς νὰ ἔχωμεν χρήματα, ἀλλὰ πῶς νὰ ἔχωμεν εἰρήνην, πῶς νὰ ζῶμεν εὐχάριστα· διὰ τοῦτο ὑπάρχει ὁ γάμος, ὄχι διὰ νὰ γεμίζωμεν τὰ σπίτια μὲ συμπλοκὴν καὶ μάχην, ὄχι διὰ νὰ ἔχωμεν διενέξεις καὶ φιλονικίας, ὄχι διὰ νὰ ἔχωμεν διχόνοιαν μεταξὺ μας καὶ νὰ κάνωμεν τὸν βίον ἀβίωτον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν βοήθειαν καὶ νὰ ἔχωμεν λιμάνι καὶ καταφύγιον καὶ παρηγορίαν διὰ τὰ κακά, πού προσεγγίζουν, διὰ νὰ ἔχωμεν εὐχάριστον ἀνταλλαγὴν σκέψεων μὲ τὴν γυναῖκα... Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν μας, ἄς μὴ στρέφωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ εἰς τὴν εὐθύτητα τῶν ἐκδηλώσεων συμπεριφορᾶς καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνην. Διότι μία γυνὴ σώφρων καὶ ἀξιοπρεπῆς καὶ γνωρίζουσα τὸ μέτρον, καὶ ἐὰν εἶναι πτωχή, θὰ ἠμποροῦσε νὰ διευθετήσῃ τὴν πτωχείαν καλύτερον ἀπὸ τὸν πλοῦτον· ὅπως (ἀντιθέτως) ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀχαλίωτος καὶ φιλόνομος, ἀκόμη καὶ ἐὰν εὖρη νὰ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὸ σπίτι ἀναρίθμητοι θησαυροί, ἀφοῦ γρηγορώτερα ἀπὸ τὸν ἄνεμον διασκορπίσῃ αὐτοὺς μὲ ἓνα φύσημα, παρέχει εἰς τὸν ἄνδρα μαζὶ μὲ τὴν πτωχείαν καὶ ἀναριθμήτους συμφοράς. Λοιπὸν ἄς μὴ ζητῶμεν πλοῦτον, ἀλλ’ ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ χρησιμοποίησῃ καλῶς τὰ ὑπάρχοντα... Ἄν κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον διευθετήσωμεν τὰ ζητήματά μας, παρακαλοῦντες πάντοτε τὸν Θεὸν νὰ μεσολαβῇ εἰς ὅλα, τὰ ὅποια πράττονται ἀπὸ ἡμᾶς, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ διαζύγιον, οὔτε ὑποψία μοιχείας, οὔτε ἀφορμὴ ζηλοτυπίας, οὔτε μάχη καὶ φιλονικία, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσωμεν πολλὴν εἰρήνην, πολλὴν ὁμόνοιαν· ὅταν δὲ αὐτὴ ὑπάρχῃ, θὰ ἀκολουθήσουν ὅπωςδῆποτε καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. Ἄν οἱ γάμοι γίνουν κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε μὲ πολλὴν εὐκολίαν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ὀδηγήσωμεν καὶ τὰ παιδιά εἰς τὴν ἀρετὴν».

“Ὡστε κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὁ Χριστιανικὸς γάμος μετα-

«Θείας κοινωνοὶ φύσεως».

Η ΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Α'. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΩΣΙ

Ἦδη στὸ πρῶτο βιβλίον τῆς Παλ. Διαθήκης, στὴν Γένεσι, εὐρίσκομε τὴν θεία καταγωγή καὶ συγγένεια τοῦ ἀνθρώπου: (καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν... καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν)¹. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Δημιουργοῦ του. Ἡ συγγένειά του μὲ τὸν Θεὸν εἶναι καταπληκτικὴ. Εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ καλεῖται νὰ γίνῃ ὁμοίος Του. Καλεῖται στὴν θέωσι. Καὶ αὐτὸ ὄχι μόνον πρὸ τῆς πτώσεώς του, ἀλλὰ καὶ κατόπιν. Μετὰ τὴν πτῶσι τοῦ ἀνθρώπου, βλέπουμε τὴν πραγμάτωσι τῆς υἰοθεσίας στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖο ἐκλέγει ὁ Θεὸς ὡς τὸν περιούσιον λαὸν Του. Ἡ θεία αὐτὴ υἰοθεσία ἔχει ὁμαδικὸν χαρακτῆρα. Ἀργότερα παίρνει καὶ ἀτομικὸν χαρακτῆρα στὰ πρόσωπα τῶν εὐσεβῶν βασιλέων Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος καὶ στοὺς Κριτάς, οἱ ὁποῖοι ἀποκαλοῦνται υἱοὶ Θεοῦ καὶ θεοί, παρ' ὅλο πὸν πρόκειται ὡς ἄνθρωποι νὰ ἀποθάνουν. Ἡ θεία αὐτὴ υἰοθεσία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ κληῖσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν θέωσι. Γεμάτη εἶναι ἡ Π.Δ. ἀπὸ τίς ἔννοιες αὐτῆς ὅπου ὁ ἄνθρωπος εἶναι υἱὸς Θεοῦ μὲ μοναδικὴν κληῖσι τὴν θέωσι, δηλ. τὴν ἔνωσί του μὲ τὸν Θεόν.

Ἰδιαιτέρα ἡ Καινὴ Διαθήκη διδάσκει κατὰ ἓνα μεγαλειώδη τρόπο τὴν θέωσι τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς

1. Γενεσ. α' 26-27.

βάλλει τὴν οἰκογένειαν εἰς ἱερὸν θυσιαστήριον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τελεσιουργεῖται τὸ θεῖον καὶ ἐξαίσιον μυστήριον τῆς ἐκκολάφως καὶ ὀλοκληρώσεως Χριστιανικῶν προσωπικοτήτων.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

γίνεται άνθρωπος και παίρνει τὴν ἀνθρωπίνη φύσι και τὴν θεοποιεῖ και τὴν ἐνώνει με τὴν θεία του φύσι και τὴν ἀνυψώνει μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ φωνάζει με τὸν πιὸ εὐγλωττο τρόπο τὴν ἀλήθεια ποὺ διετύπωσε ὁ Μ. Ἀθανάσιος: «Ὁ Θεὸς ἐνηθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν»². Ἄπειρες εἶναι οἱ φωνές τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ με τίς ὁποῖες μᾶς καλεῖ στὴν θέωσι. Καὶ ἡ ἐπωδὸς Του: «ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»³.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος στὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή του με τόσην καθαρότητα γράφει: «ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν. Ὅτι δὲ ἔστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κραζόν· ἀββὰ ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἰ δοῦλος, ἀλλ' υἱός· εἰ δὲ υἱός, και κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ»⁴. Εἶναι ὁ Πατέρας μας. Εἴμαστε τὰ παιδιὰ του, οἱ κληρονόμοι του διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ κλησίς μας, ἡ θέωσις. Τὸ περιεχόμενο τῆς θεώσεως μέσα στὴν Κ.Δ. εἶναι ἡ θεία υἰοθεσία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ συμμετοχὴ του στὴν ἀφθαρσία τοῦ Θεοῦ και ἡ ἀνάκρασις του πρὸς τὴν θεία φύσι μέσα σὲ ἀφατη δόξα και μακαριότητα. Τὴν ὅλη αὐτὴ και μοναδικὴ ὑπόθεσι τῆς θείας υἰοθεσίας και θεώσεώς μας, ὁ Μ. Ἀθανάσιος τὴν συνοψίζει στὴν φράσι: «ἄνθρωπος γίνεται Θεός, ἵνα θεὸν τὸν Ἀδὰμ ἀπεργάσῃται».

Β'. «ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ ΘΕΟΥ ΕΠΟΙΗΣΕΝ ΑΥΤΟΝ»

Τὸ ὅτι ἡ ἀρχικὴ και μοναδικὴ μας κλησίς εἶναι ἡ θέωσις, αὐτὸ μπορεῖ νὰ φανῇ ἀπὸ τὴν σημασία ποὺ ἔχει τὸ «κατ' εἰκόνα».

«Κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν», τὸν ἄνθρωπο, ὁ Θεός. Τί σημαίνει τὸ «κατ' εἰκόνα»; Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας παρουσιάζουν διάφορες ἀπόψεις. Ἄλλοτε ἀποδίδουν τὸν χαρακτῆρα τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ στὸ βασιλικὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνθρώπου. Στὴν ὑπεροχὴ δηλ. ποὺ ἔχει ἀπέναντι στὸν αἰσθητὸ κόσμο. Ἄλλοτε ἀναζητοῦν τὸ «κατ' εἰκόνα» στὴν πνευματικὴ του φύσι, στὴν ψυχὴ, ἢ στὸ ἡγεμονικὸ μέρος τῆς ὑπάρξεώς του. Στὸ νοῦ, στὶς ἀνώτερες ιδιότητες, ὅπως εἶναι ἡ διάνοια ἢ τὸ αὐτεξόουσιο, ιδιότης σύμφωνα

2. Περὶ ἐνσωματώσεως τοῦ Λόγου 54, PG 25,192.

3. Ματθ. ε' 44.

4. Γαλ. δ' 4-6.

μέ την όποία αποφασίζει έσωτερικώς ό άνθρωπος και είναι ό κύριος αίτιος τών πράξεών του. Μερικές φορές ή εικόνα του Θεού συγκρίνεται προς μία ιδιότητα τής ψυχής, προς την άπλότητά της, προς την άθανασία της, προς την δυνατότητα μιᾶς πραγματικῆς επικοινωνίας με τον Θεόν δια τῆς έννοικήσεως του άγίου Πνεύματος στην ψυχή⁵.

“Άλλοι Πατέρες λέγουν ότι όχι μόνο ή ψυχή αλλά και αυτό το ανθρώπινο σῶμα συμμετείχε στην εικόνα, είχε δημιουργηθῆ «κατ’ εικόνα Θεού». Λέγει ό άγ. Γρηγόριος ό Παλαμάς: «Μή άν ψυχῆν μόνην, μήτε σῶμα μόνον λέγεσθαι άνθρωπον, αλλά τό συναμφοτέρον, διν δῆ και κατ’ εικόνα πεποιηκέναι Θεός λέγεται»⁶. [Αυτό τό δημιουργημα που λέγεται άνθρωπος δέν άποτελεῖται ούτε άπό μόνη τήν ψυχή, ούτε άπό τό σῶμα μόνον, αλλά κι’ άπό τά δύο που άποτελοῦν μία ύπαρξι, τήν όποία κατά τήν δική του εικόνα έπλασεν ό Θεός]. “Όταν έπομένως ή άγία Γραφή όμιλῆ δια τό «κατ’ εικόνα» έννοεῖ τόν όλον άνθρωπο. ‘Η εικόνα του Θεού δέν αναφέρεται σ’ ένα όποιοδήποτε στοιχείο του συνθέτου ανθρώπου (σῶμα και ψυχή). ‘Ανάγεται εις όλόκληρο τήν ανθρώπινη φύσι, στο άκέραιο της. Κι’ όπως λέγει ό άγ. Γρηγόριος ό Νύσσης: «Διά τοῦτο περιληπτικῆ τῆ φωνῆ ἅπαντα συλλαβόν ό λόγος εσήμαινε, έν τῷ εἰπεῖν, κατ’ εικόνα Θεού γεγενῆσθαι τόν άνθρωπον. ‘Ισον γάρ εστι τοῦτο τῷ εἰπεῖν ότι παντός αγαθοῦ μέτοχον τήν ανθρωπίνην φύσιν ἐποίησεν»⁷. [Γι’ αυτό ό λόγος του Θεού στην άγία Γραφή, όταν εἶπε ότι ό άνθρωπος έδημιουργήθη κατ’ εικόνα Θεού, με τήν φράσι αυτή συμπεριέλαβε τόν όλον άνθρωπο. Σάν νά έλεγε δηλαδή ότι ό Θεός έδημιούργησε τήν ανθρωπίνη φύσι για νά γίνη μέτοχος κάθε αγαθοῦ].

‘Ο άνθρωπος λοιπόν σάν ύλη και σάν πνεῦμα καλεῖται νά γίνη μέτοχος όλων τών αγαθών του Θεού. Μέσα του ό Θεός σπέρνει όλες τις καταβολές εκεινες που τόν κάνουν εικόνα δική του και που θα τόν οδηγήσουν στην όμοίωσι, έφ’ όσον ό άνθρωπος καλλιεργήση και αναπτύξη αυτές τις καταβολές. Αυτή είναι ή κλήσις του, ή θέωσις. Αυτό θα γίνεται σιγά-σιγά με μιᾶ βαθμιαία έξαύλωσι του ανθρώπου. ‘Ετσι θα φθάση στην άφθαρσία και στην όρασι του Θείου. ‘Η ζωῆ του πρώτου ανθρώπου μέσα στον παράδεισο είναι ζωῆ ευτυχίας, ή όποία θα όλοκληρωθῆ στο άπειρο όταν γίνη όμοιος με τόν

5. VLADIMIR LOSSKY: ‘Η Μυστική θεολογία τῆς ‘Ανατολικῆς ‘Εκκλησίας, 1964 σ. 132.

6. PG 150, 1361C. Προσωποποιία.

7. PG 44, 184 AB. «Περὶ κατασκευῆς του ανθρώπου» 16.

Θεόν. «Τῷ γὰρ σώματι, σημειώνει ὁ ἄγ. Ἰωάννης ὁ Δασκῆτης γιὰ τὸν πρῶτο ἄνθρωπο, ἀλλιζόμενος ἐν τῷ θειοτάτῳ χώρῳ καὶ ὑπερκαλλεῖ, τῇ δὲ ψυχῇ ἐν ὑπερτέρῳ καὶ περικαλλεστέρῳ τόπῳ διέτριβε, Θεὸν ἔχων οἶκον τὸν ἔνοικον, καὶ αὐτὸν ἔχων εὐκλεές περιβόλαιον, καὶ τὴν αὐτοῦ περιβεβλημένος χάριν καὶ τοῦ μόνου γλυκυτάτου καρποῦ τῆς αὐτοῦ θεωρίας κατατρυφῶν, οἷά τις ἄγγελος ἄλλος καὶ ταύτη τρεφόμενος»⁸. [Δηλαδή, ὁ πρωτόπλαστος ἄνθρωπος, μετὰ τὸ σῶμα του κατοικοῦσε μέσα σ' ἓνα θαυμασιό, μοναδικὸ καὶ ὑπέρχαλο θεϊκὸ χωρὸ, στὸν Παράδεισο. Μετὰ τὴν ψυχὴ του ὅμως ζοῦσε σ' ἓνα τόπο πρὸ θαυμαστό, πλέον ἀνώτερο, περισσότερο περικαλλῆ. Ἐκεῖ σπῆτι του εἶχε τὸν Θεὸν σὰν μοναδικὸ ἔνοικο τῆς ὑπάρξεώς του καὶ σὰν λαμπρὸ καὶ δοξασμένο περιβόλι τῆς ζωῆς του. Ἦταν τριγυρισμένος καὶ σκεπασμένος ἀπὸ τὴν θεϊκὴ χάρι. Σὰν τὸν μοναδικὸ καὶ τὸν πρὸ γλυκὺ καρπὸ τῆς ζωῆς του εἶχε τὴν θεία θεωρία, ν' ἀντικρύζῃ, δηλ. νὰ βλέπῃ καὶ ν' ἀπολαμβάνῃ τὸν Θεὸ καὶ μ' αὐτὴν τὴν θεωρία νὰ τρέφεται σὰν ἄλλος ἄγγελος].

Γ'. Η ΘΕΩΣΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΙ

Ὁ ἄνθρωπος ἀμάρτησε ἐλεύθερα. Ἡ ἀμαρτία του συνίσταται βασικὰ στὴν ἀνυπακοή, στὴν παράβασι τῆς θεϊκῆς ἐντολῆς. Ὁ Ἀδὰμ κατεφρόνησε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Στάθηκε ἀχάριστος στὸν μοναδικὸ καὶ αἰώνιο εὐεργέτη του, τὸν Θεόν. Ἀκολούθησε ὄχι τὸν θεϊκόν, ἀλλὰ τὸν διαβολικόν δρόμο. Ἄμεσος συνέπεια αὐτῆς του τῆς ἀποστασίας εἶναι ἡ πτώσις, ὁ χωρισμὸς του ἀπὸ τὸν Θεόν τὸν ζῶντα. Χάνει τὴν θεϊκὴ χάρι. Φθεῖρεται ἡ ἀνθρωπίνη του φύσις. Ἐπέρχεται ὁ θάνατος. Ἀκολουθεῖ ἡ ὑποταγὴ του στὴν τυραννία τοῦ δαίμονος. Ἐτσι ἐμποδίζει ὁ ἄνθρωπος τὴν θεία χάρι νὰ ἐκχυθῇ ἐπάνω του. Ἐτσι ἐπέρχεται γενικὰ ἡ πτώσις τῆς φύσεώς του. Ἐξαχρειώνεται μέσα του ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἴδιος πλέον ὁ ἄνθρωπος ἀποκλείει τὴν δυνατότητα νὰ ἐνωθῇ μετὰ τὸν Θεόν. Ἀρνεῖται τὴν ἰδιότητά του νὰ θεωθῇ. Ἡ δυνατότης του νὰ γίνῃ ὅμοιος μετὰ τὸν Θεόν ἀφανίζεται, καθίσταται ἀκατόρθωτος.

Ἄν ὁ Ἀδὰμ δὲν ἀνταπεκρίθη στὴν κλῆσι του. Ἄν δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐνωσί του μετὰ τὸν Θεόν. Ἄν τὸ παράπτωμά του τὸν ἀπέσπασε, τὸν ἐχώρισε ἀπὸ τὸν ζῶντα Θεόν, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι τὸ θεϊκὸ σχέδιο τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου κατελύθη. Παρὰ τὴν πτώσι του θὰ ὑπάρξῃ ἡ δυνατότης νὰ θεωθῇ. Καμμία

δύναμις και καμμία άμαρτία δέν μπορεί νά καλύψη τήν θεϊκή φιλανθρωπία. Παρά τήν άμαρτία τοῦ Ἄδάμ ὁ Θεός στάθηκε φι- λάνθρωπος. Καί τοῦτο, διότι δέν ἐσκέφθη μόνος του ὁ ἄνθρωπος τήν άμαρτία. Δέν ἔγινε ὁ ἐφευρέτης της. Ἐπλανήθη ἀπό τόν πα- τέρα τοῦ ψεύδους και τῆς άμαρτίας, τόν διάβολο. Ἡ θεία εὐπλαγ- χνία δέν ἦτο δυνατὸν ν' άγνοήση ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀπό πλάνη άμάρ- τησε κι' ἀπό πλάνη περιεφρόνησε τήν θεία ἐντολή. Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἡ πηγὴ τῆς άμαρτίας ἀλλά ὁ ἐφαρμοστής της.

Ἄλλά και τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι μόνο πνεῦμα, τὸ ὅτι ἔχει και σάρκα, αὐτὸ εἶναι ἕνας ἀκόμα λόγος πού τοῦ δίδει τήν δυνατότητα τῆς ἐπιστροφῆς του στόν Θεό. Ἄν ἦταν μόνο πνεῦμα και ὡς πνεῦμα άμάρτανε, δέν θά ἔλυτρώνετο, ἀφοῦ τὸ πνεῦμα δέν μεταβάλλεται, ἀλλά παραμένει ἄτρεπτο λόγω τῆς ἀπλότητός του. Ἐχει και σάρκα ὁ ἄνθρωπος. Κι' αὐτὴ εἶναι τρεπτὴ, μεταβλητὴ ἐπειδὴ εἶναι σύνθετος. Ἐχει δηλ. τήν ικανότητα ν' ἀλλάξη πορεία, νά ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἔφυγε. Ἡ θεία εἰκόνα τῆς πρώτης δημιουργίας πού ὑπάρχει στήν ὅλη ἄνθρωπίνη ὑπαρξί, στήν ψυχὴ και στό σῶμα, δέν κατεστράφη τελείως μέ τήν παράβασί τοῦ πρώ- του ἀνθρώπου. Ἐξαχρειώθηκε, άμαυρώθηκε, ἀλλά δέν ἐχάθη. Αὐτὴ εἶναι ἡ βάσις στήν ὅποία θά στηριχθῆ ἡ ἀναδημιουργία τοῦ ἀνθρώπου και ἡ ἐπιστροφή του εἰς τήν ὁδὸ τῆς θεώσεως. Αὐτὴ δέ ἡ ἀναδημιουργία θά πραγματοποιηθῆ μόνον μέ τήν ἐνανθρώπησι τοῦ Θεοῦ—Λόγου. «Ὁ ποορισμὸς τοῦ πρώτου Ἄδάμ θά ἐκπληρω- θῆ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, δευτέρου Ἄδάμ. Ὁ Θεός θά γίνῃ ἄνθρωπος, διὰ νά δυνηθῆ ὁ ἄνθρωπος νά γίνῃ θεός—κατὰ τόν λόγον τοῦ Εἰ- ρηναίου και τοῦ Ἀθανασίου, τόν ὅποιον ἐπανελάβον οἱ Πατέρες και οἱ θεολόγοι ὅλων τῶν αἰώνων»⁹. Τὸ ἔργο τοῦ σαρκωθέντος Λόγου ἀνοίγει σέ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους ξανά τόν δρόμο τῆς θεώσεως, πού εἶναι και ὁ ἔσχατος σκοπὸς τῆς ζωῆς μας. Ἡ θεία ἐνανθρώπησις μᾶς φέρνει πάλι στόν Πατέρα και μᾶς προσφέρει τήν δυνατότητα νά πραγματοποιήσωμε τὸ «καθ' ὁμοίωσιν». Σάρκωσις—Σταύρωσις, Ἀνάστασις—Ἀνάληψις, γεφυρώνουν τὸ χάσμα πού μᾶς χωρίζει ἀπό τόν Θεό. Καί τὸ χάσμα αὐτὸ εἶναι: θάνατος, ἄμαρτία, φύσις. Τὸ χάσμα πού δημιουργεῖ ἡ διεσθαρμένη μας φύσις γεφυρώνεται μέ τὴν ἐνσάρκωσι τοῦ Θεοῦ—Λόγου. Τὸ χάσμα πού δημιουργεῖ ἡ άμαρτία γεφυρώνεται μέ τήν Σταύρωσί Του. Καί τὸ τρίτο χάσμα, ὁ θάνατος, καταργεῖται μέ τήν Ἀνάστασί Του: «Ἐσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος»¹⁰. Μέ τήν άγία Του

9. VLADIMIR LOSSKY: Ἡ Μυστικὴ θεολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκ- κλησίας, 1964 σ. 154.

10. Α' Κορ. ιε' 26.

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

IV

ΤΑ ΜΕΣΑ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΝ ΤΟΥ

Γιὰ τὴν κατάκτησι τοῦ μεγάλου κι' ὕψηλου ἰδεώδους, ἔθεσαν σὲ κίνησι κάθε πρόσφορο μέσο οἱ μοναχοί, κάθε τι ποῦ θὰ ἦταν συντελεστικὸ στὴν ἐπίτευξι τοῦ ἁγίου των πόθου. Δὲν ἐδίστασαν μπροστὰ στις θυσίες. Ἡ κατάκτησι τοῦ στόχου των ἦταν γι' αὐτοὺς τὸ σπουδαιότερο ἔργο πάνω στὴ γῆ. Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ζήτησαν ἀκατάπαυστα τὴ βοήθεια τοῦ οὐρανοῦ μὲ τὴν προσευχή. Στὴν προσευχὴ ἔδωσαν μεγάλη βαρῦτητα καὶ σημασία. Γιατὶ εἶν' ἀλήθεια πὼς ἡ προσευχὴ εἶναι τὸ θερμόμετρο τῆς πνευματικότητος. Θέλεις νὰ μάθης ἂν καὶ πόσο κάποιος εἶναι πνευματικὰ κατηρτισμένος; Ἄν εἶναι μὲ τὸν Θεὸ ἐνωμένος; Ἄν ἀγαπᾷ τὸν Χριστὸ μὲ ὅλη του τὴν καρδιά; Ρώτησέ τον πόσο προσεύχεται. Ἄν νοιώθῃ λαχτάρα γιὰ τὴν προσευχὴ. Ἄν τῆς ἀφιερῶνῃ χρόνο πολὺ. Ρώτησέ τον ἂν ἔχῃ συχνὰ ὄρεξι γιὰ τὸ θεῖο τοῦτο ἔργο. Ἄν μὲ θερμὴ γονατίζῃ μπροστὰ στὸν Ἐσταυρωμένο, ἂν ἀκόμη ἔρχονται δάκρυα στὰ μάτια του, δεῖγμα πὼς τὸν ἔχει κατακλύσει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, γιατί διατηρεῖ νωπὴ μέσα του τὴ μνήμη τῆς ἐνοχῆς. Ἄν αὐτὸ διαπιστώσης, τότε μὴ ζητᾷς ἄλλα πιστοποιητικὰ ἀγιότητος. Αὐτὸ καὶ μόνο ἀρκεῖ.

Ἄνάληψι ἐνώνει τὴν γῆ μὲ τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὰ δύο τὰ κάμνει, ἓνα, «ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρα ἓν»¹¹.

Τὴν ἐνωσί μας μὲ τὸν Θεὸ, τὴν θέωσι τὴν ὁποία ἀντικειμενικῶς μᾶς προσφέρει ὁ Σταυρωθεὶς, Σαρκωθεὶς, Ἀναστὰς καὶ Ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς Θεός, θὰ τὴν πραγματοποιήσωμε μόνο ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Μόνο μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ δυνηθοῦμε νὰ λάβουμε καὶ νὰ γευθοῦμε τὴν λύτρωσι καὶ τὴν θέωσι. Μόνο ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι θὰ φθάσουμε στὸ νὰ γίνουμε θεοί, ὅμοιοι μὲ τὸν Θεό. Μόνο τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ μᾶς μεταδώσῃ αὐτὸ ποῦ μᾶς προσέφερε ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἡ κλῆσις μας παραμένει μία καὶ μόνη: Θέωσις διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

11. Ἐφ. β' 14.

Τὸ ἐγνώριζαν αὐτὸ οἱ μοναχοί. Εἶχαν ἐκτιμήσει, ὅσο κανεῖς ἄλλος, τὴ δύναμι τῆς προσευχῆς. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ περισσὴ εὐλάβεια ἐφήρμοσαν στὴ ζωὴ τους τὸν κανόνα τῆς προσευχῆς. Προσεύχονταν ὄχι μόνον ἀτομικά, κλεισμένοι μέσα στὸ ἀπέριττο κελλί των, ἀλλὰ καὶ ὁμαδικά, κοινὰ μέσα στὸ Καθολικὸ τῆς Μονῆς, στὴ διάρκεια τῶν λατρευτικῶν συναξέων, τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Ἄν ρίξης μιὰ ματιὰ στὸ καθημερινὸ τους ὥραριο, θὰ ἰδῆς πὼς ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο εἶναι διάστικτο ἀπὸ στιγμὲς προσευχῆς, εὐλαβικῆς ἀναφορᾶς στὸν Κύριο, τὸν ἐρασμιώτατο Νυμφίο τῆς ψυχῆς των. Ὅλο τὸ ἡμερόνυκτο ποικίλλεται μὲ ἱερὲς Ἀκολουθίες, ἅγιες εὐκαιρίες ἐπαφῆς μὲ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ θεία του ἀτμόσφαιρα.

Τὰ μεσάνυκτα ἀρχίζει σιγαλὰ τὸ μεσονυκτικό. Μέσα στὴ γαλήνη τῆς νύκτας, ποὺ τὸ σκοτάδι της γίνεται γιὰ πολλοὺς πέπλος ἀνομίας, οἱ μοναχοὶ διάλεξαν τὴν ὥρα γιὰ νὰ ὁμιλήσουν μὲ τὸ Θεό, διακόποντας τὸν ἀνάλαφρό τους ὕπνο. Τὰ χαράματα, κοντὰ στὴν αὐγή, ὁ Ὁρθρος ἔρχεται σὰν προσφορά «θυμιάματος καὶ ὀδῶν πνευματικῶν». Ὁ ἥλιος στὴν ἀνατολὴ του, φθάνει τοὺς μοναχοὺς ὀρθίους πάνω στὶς ἐπάλλξεις τῆς προσευχῆς. Λίγο ἀργότερα ἔρχεται ἡ Α' ὥρα. Ἐπειτα ἡ Γ' ὥρα, τὸ μεσημέρι ἢ ΣΤ', τὸ ἀπόγευμα ἢ Θ'. «Τὸν μὲν ὀρθρον, ὥστε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ, ἀναθήματα εἶναι Θεοῦ... πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν... ὑπομνησθέντας τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, τῆς κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τοῖς ἀποστόλοις δεδομένης... ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ ὥρα κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων ἀναγκαίαν εἶναι τὴν προσευχὴν ἐκρίναμεν... ἢ δὲ ἐνάτη παρ' αὐτῶν ἡμῖν τῶν Ἀποστόλων ἐν ταῖς Πράξεσιν ἀναγκαία εἰς προσευχὴν παραδέδοται...» (Μ. Βασίλειος-Λόγ. Ἀσκητ.) Μὲ τὴν ἐνάτη ὥρα ἔρχεται τὸ κλείσιμο, τὸ λειτουργικὸ τέρμα τῆς ἡμέρας. Σὲ λίγο μέσα στοῦ δειλinoῦ τὴν μεγαλόπρεπη ἡσυχία ἀρχίζει ὁ Ἑσπερινός. Μαζί του ἀρχίζει λειτουργικὰ ἡ ἐπομένη ἡμέρα. Καὶ τὸ βράδυ τὸ Ἀπόδειπνο, κάτω ἀπ' τὴ λιγιστὴ, μυστικοπαθῆ ἀνταύγεια τοῦ κανδηλιοῦ, ποὺ τρεμοσβύνει μπροστὰ στὶς αὐστηρὲς καὶ ἐπιβλητικὲς μορφὲς τῶν ἁγίων. Κι' ὅλα αὐτὰ κατάλληλα διηνησιμένα μὲ ὀλονυκτίες, Παρακλήσεις, χαιρετισμούς, ἀρτοκλασίες, ἁγιασμούς, εὐχέλαια καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν Θ. Λειτουργία ποὺ τελεῖται κάθε μέρα. Σὲ ὄρισμένα μάλιστα μέρη «ἀκοίμητες» οἱ προσευχῆς τῶν μοναχῶν, ἀδιάκοπες σ' ὅλο τὸ 24ωρο συνεχίζονταν, σὰν συνεχῆς θεῖος λιβανωτός, ἔπαρσις τῶν χειρῶν, θυσία νυχθημερινή. Ἀκοίμητες ἀκολουθίες καὶ δοξολογίες καὶ ὕμνοι, δὲν ἦταν σπάνιο φαινόμενο στοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τοῦ Μοναχισμοῦ. Κι' ἡ περίφημη Μονὴ τῶν Ἀκοιμητῶν εἰς τὴν

Κωνσταντινούπολι, δὲν εἶν' ἄγνωστη γιὰ ὅσους ἔχουν σχετικὰ ἐνδιαφέροντα. Ἄνθρωποι προσευχῆς οἱ μοναχοί, θέλησαν καὶ τὶς ὥρες ἀκόμη τῆς ἐργασίας νὰ τὶς ἀξιοποιήσουν. Οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή δέχθηκαν νὰ μείνουν χωρὶς ἐπαφή μὲ τὸν Κύριο. Γι' αὐτὸ κι' ὅταν ἀκόμη δὲν προσηύχοντο σὲ ἐπίσημες, τακτὲς ὥρες, ἔλεγαν τὴν «νοερὰν ἢ καρδιακὴν προσευχήν», τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλόν», παίζοντας μὲ τὸ χέρι τὸ κομβοσχοῖνι. Κι' αὐτὴ ἡ προσευχή, ποῦ εἶναι γνωστὴ καὶ σὰν «εὐχή», ἦταν ἡ ἀγαπημένη τους ἀπασχόλησι. Πολέμησαν γιὰ νὰ τὴν διασώσουν. Ἔγιναν περιγελῶς ἐνίοτε. Τοὺς ἔδωσαν ὀνόματα σκωπτικὰ γιὰ χάρι τῆς. Αὐτοὶ ὅμως ἔμειναν πιστοὶ κοντὰ τῆς. Γιατὶ γι' αὐτοὺς ἡ νοερά προσευχή ἦταν «γεννητικὴ τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων καὶ ἀποκαλύψεων τοῦ Θεοῦ», ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης, καὶ «βλέμμα ἀμετάβατον τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεόν, πενθικὸν καὶ παρακαλεστικόν», κατὰ τὸν ἅγιον Νικόδημον τὸν ἀγιορείτην. (Ὁ ἀόρατος πόλεμος σ. 148-150). Ἐφθασαν μάλιστα σὲ σημεῖο μὲ κάθε ἀναπνοή τους νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὴν φράσι αὐτὴ, ἀκόμα καὶ στὸν ὕπνο τους, νοερά, μυστικά, ὅπως διηγοῦνται τὰ πατερικὰ βιβλία.

Ἐπει' ἀπ' τὴν προσευχή, ἐπεδίωξαν τὴ δουλαγώγησι τοῦ σώματος. Ρίχθηκαν τότε στὴν ἄ σ κ η σ ι. Καταπιάσθησαν μὲ τὴ νηστεία, μὲ τὴν ἀγρυπνία καὶ τὴν κάθε μορφῆς σκληραγωγία. Στὸ θέμα αὐτὸ, ὅπως καὶ σ' ὅλα φάνηκαν αὐστηροὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ τους, ἴσως μάλιστα καὶ ὑπερβολικοί. Ἡ ἄσκησις ἦταν γι' αὐτοὺς ἕνας συνειδητὸς ἀγῶνας γιὰ νὰ φθάσουν στὴν τελειότητα. Γι' αὐτὸ ποτὲ δὲν τὴν ἀνέβασαν στὸ ἐπίπεδο τοῦ σκοποῦ. Τὴν ἐχρησιμοποίησαν σὰν μέσο, σὰν ἔκφρασι τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἄσκησις ἔγινε σιγά-σιγά ἐπιστήμη, τέχνη. Ἐγινε νίκη κατὰ τῆς ἐγωϊστικῆς θελήσεως, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ἔκφρασι τῆς πυρωμένης ἀγάπης γιὰ τὸ Θεό. Ἐγινε νίκη ἐπὶ τῶν ἀλόγων κινήσεων τῆς σαρκός, ποῦ ἔφερνε πάντα τὴ σφραγίδα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ «ἂν ἡ ἐνέργεια τῆς χάριτος δὲν ἔλθῃ νὰ σφραγίσῃ τοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνας, τότε οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ μένουν ἕνα ἔργον ἀνθρώπινον καὶ κατὰ συνέπειαν φθαρτόν». Ἄν κάθε χριστιανὸς ὀφείλῃ νὰ εἶναι ἀσκητὴς ἀφοῦ ἄσκησι, ὑπὸ ὀρθόδοξον ἔποψιν, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀναζήτησις μιᾶς συμφωνίας τῆς θελήσεως καὶ τῆς ζωῆς μας μὲ τὴ θέλησι καὶ τὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ, τότε ὁ μοναχὸς ὀφείλει νὰ θεωρῇ τὴν ἄσκησι σὰν μοναδικὸ μέσο καὶ τρόπο γιὰ τὴν κατάκτησι τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ὀνομάζει τὴ μοναχικὴ ζωὴ «τρίτη χάρι». Ἡ πρώτη εἶναι ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, ἡ δευτέρα

«ἡ χάρις ἀντὶ χάριτος» ἀπὸ τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ τρίτη ἢ μοναχικὴ ζωὴ τῆς αὐταπαρνήσεως.

Ἐπέμειναν στὴ δουλαγωγίᾳ τοῦ σώματος οἱ μοναχοί. Κι' ἂν τὰ βλέφαρά τους κλείνανε βαρεῖα πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ καθημερινοῦ μόχθου, ἐν τούτοις αὐτοὶ ἔμειναν ἐκεῖ προσηλωμένοι στὸ καθῆκον. Καὶ δὲν ἦταν μόνο ἡ ἀγρυπνία. Ἦταν καὶ ἡ νηστεία ἄξια προσοχῆς μεγάλῃς ἐκ μέρους των. Τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου ποῦ ἐνήστευσεν εἰς τὸ Σαραντάριον τοὺς ἐφλόγιζε τὴν καρδιά. Γι' αὐτὸ ἀπὸ νωρὶς βάλθηκαν νὰ τηροῦν τὴ νηστεία τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς, προσθέτοντας ἀκόμη καὶ τὴ Δευτέρα, ὅπου ἔτρωγαν ξερὴ τροφή μιὰ μόνον φορὰ τὴν ἡμέρα μὲ τὸ πέσιμο τοῦ ἡλίου (ἐνάτη). Ἀλλὰ καὶ τὶς ἄλλες μέρες δὲν ἄφηναν ἐλεύθερη τὴ γαστέρα. Ἄδυσώπητος καὶ ἀνελέητος ὁ πόλεμός τους κατὰ τῆς κοιλιόδουλείας, γαστριμαργίας καὶ λαιμαργίας. Σὲ πολλὰ μοναστήρια δὲν θέλησαν νὰ γευθοῦν ποτὲ τὸ κρέας. Σ' ἄλλα, πιὸ ἐλαστικά καὶ λιγώτερο αὐστηρά, τὸ ἔτρωγαν μὲ φειδώ. Σήμερα ὑπάρχει στὸ θέμα αὐτὸ μιὰ ἐλευθεθερία, καὶ οἱ Μονεὲς ἔχουν ἢ καθεμίᾳ τῇ σειρᾷ της.

Παράλληλα πρὸς τὴν ἀγρυπνία καὶ τὴ νηστεία ἔθεσαν σ' ἐφαρμογὴ τὶς μετάνοιες γιὰ σκληραγωγία τοῦ σώματος κι' ἐπίμονη, ἀνεξάλειπτη μνήμη τῆς ἐνοχῆς. Μὲ τὴν κάμψι τοῦ σώματος καὶ τὸ ἄγγισμα τῆς γῆς θέλησαν νὰ δείξουν «τὸ τῆς δουλείας πρόσχημα», τὴν ὀλοκληρωτικὴ τους ὑποταγὴ στοῦ Θεοῦ τὴ μεγαλειότητα. Ἐπειτα ρίχθηκαν στὶς χαμαικοιτίες, ὅπου δὲν κοιμῶνταν σὲ κρεβάτια ἀλλὰ κατὰ γῆς, πάνω σὲ ψάθες, κι' ὕστερα ἐφήρμοσαν τὴν ἐγκράτεια στὸ νερό, στὸ γέλοιο, στὴν ὀμιλία, στὴν ἀνάπαυσι καὶ γενικά σὲ ὅ,τι ἐνθαρρύνει τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. Μὲ τὴν ἄσκησι πάσχισαν νὰ ἐλευθερώσουν τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὴν ὕλη, τὴ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, γιὰ διέκριναν πὼς ἦταν ἐμπόδιο μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς ἄλογες ἀπαιτήσεις του τὸ σῶμα στὴν πρόοδο τῆς ψυχῆς καὶ τῆ σωτηρία της. Περιώρισαν στὸ ἐλάχιστο τὶς ὕλικές τους ἀπαιτήσεις. Πολλὲς φορὲς ἐφθασαν σὲ σημεῖο νὰ εἶναι ζωντανοὶ νεκροί. Ἴδου πὼς περιγράφει τὴν ζωὴν τοῦ ἀγιορείτου ἐρημίτη ἕνας νεώτερος Ἑλλην λογοτέχνης: «Ζῆ στὴν μικρὰ καὶ πετρώδη περιοχὴ τοῦ Ἄθω ποῦ λέγεται ἔρημος. Κατάμονος πελεκᾷ τοὺς μικροὺς σταυροὺς ποῦ θὰ πουλήσῃ, ἐνῶ ἡ βροχὴ μπαίνει στὴ σπηλιά του ποῦ τὴν ταρακουνοῦν οἱ κερανοί. Γιὰ περιουσία ἔχει τὸ ταγάρι του. Στερεῖται τὴν πολυτέλεια τῆς Ἐκκλησίας. Εἰκόνες δὲν ἔχει ἄλλες ἀπὸ ἐκεῖνες ποῦ βλέπει στὰ ὄράματά του. Ἀνθρώπους δὲν βλέπει. Τὸ κελλί του εἶναι τρύπα σπηλιάς ἢ κοίλωμα πέτρας ποῦ σκέπασε.

† Ἀρχιμανδρίτης ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΤΗΣ (1914 - 1969)

Οὕτω ἡ ἀτμόσφαιρα ἐντὸς τῶν θαλάμων, χάρις εἰς τὸν τόνον καὶ εἰς τὴν αἰσιοδοξίαν τοῦ π. Γεωργίου, μετεβάλλετο. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ οἱ ἀσθενεῖς τὸν ἠσθάνοντο, τὸν ἐπίστευον, τὸν ἠγάπων, τὸν ἔβλεπον ὡς πραγματικόν των πατέρα, διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου ἀνεπιφυλάκτως ἐδέχοντο, ὅτι εὑρίσκε πλῆρη τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἡ ρῆσις τοῦ Κυρίου: «Ἐμὸν βρωμὰ ἐστὶν ἕνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς καὶ τελειῶσω Αὐτοῦ τὸ ἔργον» (Ἰωάν. Δ' 34).

Ἐν μέσῳ δὲ τούτων εὐρισκόμενον, ποσάκις δὲν τὸν ἀντικρύσαμεν ἀκράτητον καὶ παλλόμενον ἀπὸ ἱερὸν ἐνθουσιασμόν νὰ ἄδῃ μὲ τὴν μελωδικὴν καὶ καθαρὰν φωνὴν του ἄσματα τῶν παιδικῶν μας χρόνων ἢ νὰ ἀπαγγέλλῃ ἐνθαρρυντικούς στίχους ἐκ τῆς ἐκλογῆς εὐσεβῶν ποιητῶν:

*«Ὅταν εἶσαι Σὺ κοντά μου
πέσμου τί νὰ φοβηθῶ;
ὅταν Σ' ἔχω συντροφιά μου
φύλακά μου βοηθό».*

ἢ

*«Μὴ φοβηθῆς αὐτὸν ποὺ ἐστήριξε
στήν πίστι ἐπάνω τὴν ἐλπίδα.
Τὸν εἶδα στὴ ζωὴ νὰ μάχεται,
μὰ πάντα ἀνίκητο τὸν εἶδα».*

ἢ

Γιὰ τὸ ναυτικὸ ποὺ θὰ κυττάξῃ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ θάλασσα οἱ ἀητοφωλιῆς αὐτῆς οἱ κρυμμένες ψηλὰ στοὺς βράχους κάνουν φρίκη. Μολαταῦτα ἐκεῖ μέσα παλεύουν ἄνθρωποι, ποὺ δὲν ἔφαγαν τίποτ' ἄλλο ἀπὸ χόρτα, ποὺ σ' ὄλη τους τὴ ζωὴ κινήθηκαν σ' ἕνα στενὸ μονοπάτι πελεκημένο στοὺς βράχους καὶ κρέμανται ἀπάνω στὴν ἄβυσσο... Περισσότερο λιτή, ἀσκητικὴ ζωὴ ἀπ' αὐτὴ δὲν φαντάζομαι νὰ ὑπάρχῃ ἄλλη».

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

«Μὴ ταραχτῆς ἂν σὲ χτυποῦν οἱ συμφορὰς κι' οἱ πόνοι.
 Ὁ Κύριος εἶν' ὁ κλαυδευτῆς κι' ὁ πάνσοφος τεχνίτης,
 ποὺ παίρνοντάς σου τὴν ψυχὴ στὰ χέρια Του τὰ πατρικά,
 θὰ τὴν σμιλέψη, ποὺ θὰ δῆς νὰ λάμπουν κάλλη μαγικά,
 καὶ θὰ τὴν ντύσῃ στὴ χρυσή, τὴν πιὸ λαμπρὴ στολὴ της».

Οἱ στίχοι αὐτοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀκόμη, ἦσαν ἀπὸ ἐκεῖνους ποὺ μὲ δυνατὸν παλμὸν καὶ πολλὴν ζέσιν ἐπανελάμβανε τακτικώτατα πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς μας.

Εὐρίσκετο πλέον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τελευταίου τριμήνου τῆς ζωῆς του, ὅτε καμφθεὶς ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης. Τὸ ἐπόμενον ἀπόγευμα τὸν ἐπεσκέφθη εἰς τὸ δωμάτιον τῆς νοσηλείας του, ἀλλὰ παραδόξως εὔρον τὴν κλίνην του κενήν. Ἠρώτησα τὴν ἀδελφὴν ποῦ εὐρίσκετο ὁ π. Γεώργιος. Μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἦτο εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Τμήματος Ἰσοτόπων, ὅπου καὶ ἐξωμολόγει. Τῇ συνοδείᾳ τῆς ἀδελφῆς ἔφθασα μέχρις ἐκεῖ, ὅτε κατὰ σύμπτωσιν, ἐνῶ τὸ ἐξομολογηθὲν ἄτομον ἐξήρχετο, νέον ἠτοιμάζετο νὰ εἰσέλθῃ πρόσωπον. Παρεμβαίνων καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν π. Γεώργιον τοῦ εἶπον:

«Πάτερ Γεώργιε, δὲν νομίζετε ὅτι διακινδυνεύετε καθ' ὑπερβολὴν τὴν πολῦτιμον ὑγείαν σας; Ἐχομεν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν σας καὶ οὐχὶ ἐπ' ὀλίγον. Ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ὑγείαν σας καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸ πρόσωπόν σας θὰ παρεκάλουν νὰ μὲ ἀκούσετε. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπαυθῆτε».

Καὶ τότε ὁ ἀείμνηστος πνευματικὸς διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φορὰν ἔπειτα ἀπὸ συνεργασίαν δέκα ἐννέα ὀλοκλήρων ἐτῶν, ἀπολέσας τὴν εἰρήνην του, μοῦ ἀπήντησεν εἰς ἔντονον κάπως ὕφος:

«Μὰ Κύριε Διευθυντά, ἀντὶ παντὸς ἄλλου χαιρετισμοῦ, αὐτὴν λοιπὸν τὴν σύστασιν μοῦ κάμετε; Καὶ τόσοι ἄνθρωποι ποὺ ἀναμένουν δὲν θὰ τοὺς φροντίσωμεν»;

Δὲν ἀντέλεξα. Προσέφερα μὲ ἀγάπην τὰ σεβάσματά μου καὶ ἀπεχώρησα. Τὴν ἐπομένην, ὅτε καὶ αὔθις τὸν ἐπεσκέφθη, ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ συγγνώμην καὶ νὰ μοῦ σφίξῃ τὸ χέρι. Τὸν ἠσπάσθη καὶ μὲ ἠσπάσθη, γεμᾶτος πάντοτε ἀπὸ ἀγάπην. Ἡ ὥς ἄνω ἡμέρα τῆς ἐξομολογήσεως ἦτο ἡ τελευταία. Οὐδένα πλέον ἄλλον ἐξωμολόγησε.

Καὶ κατὶ ἀκόμη λίαν χαρακτηριστικὸν καὶ ἀξιοσημείωτον τοῦ συνδέσμου ἢ μᾶλλον τοῦ μεγάλου του πάθους καὶ τῆς τελείας πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς ἀγάπης του.

Εύρίσκετο κατάκοιτος ἐπὶ τῆς κλίνης του. Ἄγνωστον πῶς, ἐπληροφόρηθη ὅτι εἰς ἐγγὺς τοῦ ἰδικοῦ του δωματίου νοσηλευτικὸν θάλαμον εὐρίσκοντο τρεῖς ἀσθενεῖς ἐτοιμοθάνατοι. Ὁ διάκονος τοῦ ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἐπισκεφθεὶς τὸν π. Γεώργιον διὰ τὰ τὸν συντροφεύσῃ ἐπ' ὀλίγα λεπτά, ἤκουσε τὴν ἐξῆς παράκλησιν: «Ἐδῶ κοντὰ εὐρίσκονται τρεῖς ἄνθρωποι ἀσθενεῖς ποῦ ἀναχωροῦν σὲ λίγο. Δὲν μὲ βοηθᾷς νὰ πάω μέχρι ἐκεῖ; Ἴσως ἔχουν κάποιαν ἀνάγκην ψυχικὴν». Ἐκπληκτος ὁ Διάκονος ἀπὸ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο αἴτημα καὶ ἀκόμη περισσότερον ἐκπληκτος ἀπὸ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν διετέλει ὁ π. Γεώργιος, ὅστις προφανῶς ἔπασχε λόγῳ τῆς νόσου του ἀπὸ ἀσφυκτικὰ φαινόμενα, τοῦ ἀπαντᾷ μὲ λεπτότητα καὶ εὐγένειαν: «Μὰ νομίζω ὅτι σεῖς ἤδη εὐρίσκασθε εἰς χειρότεραν ἐκείνων θέσιν. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ θέσω εἰς πειρασμὸν τὴν ζωὴν σας;». Ὁμολογουμένως, ὅσοι καὶ ὡς πνευματικὸν τὸν ἐγνωρίσαμεν, δὲν λησμονοῦμεν οὔτε τὴν γαλήνην οὔτε τὴν ἐνίσχυσιν μὲ τὴν ὁποῖαν πολλάκις ἀπηρχόμεθα τοῦ ἐξομολογητηρίου του διὰ τὰ συνεχίσωμεν τὸν κατὰ τῆς ἀμαρτίας ἀγῶνα.

Ὡς Κοινωνικὸς ἐργάτης.— Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἔργον του ὡς κοινωνικοῦ ἐργάτου οὐδαμῶς ὑπελείφθη ὁ πατήρ Γεώργιος.

Εἰς τὰ πρόσωπα ὄλων του τῶν συνανθρώπων, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως ὑπερβολῆς, θὰ ἐτόνιζε τις ὅτι ἔβλεπε αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν. Ἡ καινὴ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης, ἡ θεοδίδακτος πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη ἀπετέλει δι' αὐτὸν τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς βαθυτέρας ἐσωτερικῆς του ζωῆς.

Ἀπὸ νέος ἀκόμη ἤρξατο προσφέρειν τὰς ὑπηρεσίας του κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς βοηθὸς Κατηχητικῶν Σχολείων, ἀκολούθως δὲ ὡς Κατηχητής. Ἀλλὰ καὶ μεταξύ τῶν συνηλικιωτῶν του εὐρίσκόμενος, δὲν ἔπαυε νὰ παροτρύνῃ καὶ νὰ κατευθύνῃ αὐτοὺς εἴτε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, εἴτε πρὸς τόπους ἐποικοδομητικῶν συγκεντρώσεων. Ἀφιλοχρήματος καὶ ἀνιδιοτελεῆς ὡς ἦτο, τακτικῶς ἐδαπάνῃ ἐξ ἰδίων διὰ τὰ ἐφοδιάζῃ πᾶσαν καλοπροαίρετον ὑπαρξιν μὲ τὸ διδακτικὸν καὶ ὠφέλιμον ἐντυπον ἢ βιβλίον. Κληρικὸς μετὰ ταῦτα γενόμενος, ἔτι περισσότερον διεφέρετο καὶ ἀγρύπνως παρηκολούθει τοὺς πλησιάζοντας αὐτόν.

Γνώστης βαθὺς τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου, τοῦ τε ψυχικοῦ καὶ τοῦ σωματικοῦ καὶ ἔχων ἐν συνειδήσει ὅτι «ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει πόνος ὁ τύπος εἶναι ἱερός», ἴστατο σύννοους καὶ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας πρὸ τῆς πολυμορφίας τῶν θλίψεων τῶν ἀσθενῶν, ἀπέναντι τῶν ὁποῖων ὄχι ἀπλῶς ἐπεδείκνυε τὴν ὀλοζώντανον καὶ θερμὴν συμπάθειαν καὶ συμπαράστασίν του, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς ἀνελίσκετο εἰς

τὴν πολυμερῆ ἐξυπηρέτησιν, εἴτε κατ' ἰδίαν βοηθῶν αὐτοὺς εἰς τὰς οἰκονομικὰς τῶν ἀνάγκας καὶ δυσκολίας, εἴτε ἀναζητῶν τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανὰ τῶν ἐν τῷ Νοσοκομείῳ ἀποβιούντων ἀπόρων ἀσθενῶν διὰ τὴν ἀναψύχην αὐτὰ ἐκ τῆς πείνης καὶ τῶν καθημερινῶν τῶν στερήσεων διὰ τῆς ἀποστολῆς χρηματικῶν βοηθημάτων καὶ παρηγορητικῶν ἐπιστολῶν του, μέχρι σημείου μάλιστα πολλάκις ἀπιστεύτου. Διότι δὲν ἐδίσταζεν, ὅταν τὰ πρὸς αὐτὸν ὑπὸ διαφόρων φιλανθρωπῶν ἀποστελλόμενα βοηθήματα ἐξηντλοῦντο, νὰ χρεώνεται μὲ χιλιάδας δραχμῶν διὰ τὴν ἐρχεται ἀρωγὸς εἰς τοὺς ὑποφέροντας καὶ στερουμένους.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς φιλανθρωπίας, οὐχὶ μικρὰς κατέβαλεν φροντίδας διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν ἀσθενῶν κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἄλλας ἐπισήμους ἑορτάς. Ὅμιλῳ κοινωνικοῦ περιεχομένου, ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι, δημῶδη ἄσματα καὶ ἑλληνικῶν χορῶν σκοποὶ, ὅλα ἐτίθεντο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πασχόντων, εἴτε τῇ ἀμέσῳ πρωτοβουλίᾳ καὶ κατευθύνσει του, εἴτε διὰ μουσικῶν ὀργάνων, ἅτινα καταλλήλως ἐξεύρισκε καὶ πολλάκις ἐχειρίζετο ὁ ἴδιος.

Ἄλλη πλευρὰ τῆς κοινωνικῆς του ἐργασίας, λίαν λεπτὴ καὶ σπανίως ἀπαντῶσα καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀνεγνωρισμένας τακτικὰς Σχολὰς τῶν ἐκπαιδευομένων νοσοκόμων ἀδελφῶν, ἦτο ἡ προσπάθειά του νὰ καταρτίζῃ καὶ νὰ ἐφοδιάξῃ τὰς ἀδελφὰς μὲ χρησίμους καὶ ὠφελιμοτάτας δι' αὐτὰς γνώσεις. Ἡ ἀποστολὴ τῆς ἀδελφῆς, ἡ κατανόησις τοῦ ἀσθενοῦς, ἡ τεχνικὴ τῆς ἀγάπης ἐναντι τῶν ἀσθενῶν, τὰ αἰσθήματα τῆς μειονεκτικότητος καὶ αἱ ψυχο-νευρώσεις, κακοήθειαι ψυχικοὶ ὄγκοι καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὕμνος τῆς ἀγάπης, ἦσαν μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα εἰς τὰ ὅποια σοβαρῶς ἐπέμενε. Σημειωτέον ὅτι μὲ τὸ ἔργον τοῦτο ἡσχολήθη πέραν τῆς δεκαετίας.

Ἄλλὰ καὶ ἀπέναντι τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ τοῦ Νοσοκομείου ἦτο πάντοτε εὐγενής, λεπτὸς καὶ κοινωνικὸς ἄνθρωπος. Ἐπλησίαζε, ἐχαίρετα καὶ ἠγάπα τοὺς πάντας. Οὐδέποτε ἔλειπεν ἀπὸ τὰ εὐτυχῆ ἢ τὰ δυσάρεστα γεγονότα τῶν συνεργατῶν. Παρὼν εἰς τὴν χαρὰν, ἀλλὰ πρῶτος καὶ εἰς τὴν λύπην των. Δι' ὃ μεγάλως καὶ εἰλικρινῶς ἠγαπᾶτο καὶ ἐξετιμᾶτο παρὰ πάντων. Τοῦτο ἄλλωστε περιτράνωσ ἐβεβαιώθη κατὰ τὸν τελευταῖον καιρὸν τῆς ζωῆς του, ὅτε ἰατροί, ἀδελφαί, ὑπάλληλοι, βοηθητικὸν προσωπικόν, οἱ πάντες ἔσπευδον μέσα εἰς τὴν τραγικὴν καὶ βαθυτάτην ὀδύνην του νὰ τῷ προσφέρωσιν μετὰ πολλῆς ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης οἰανδῆποτε ἠδύναστο ὑπηρεσίαν, ἐκδούλευσιν καὶ λεπτὴν περιποίησιν. Ἀναντιλέκτως, ἄξιος τῆς ἱερωσύνης ἐργάτης τῆς Ἐκκλησίας σπανίως ἠγαπήθη

και ἐτιμήθη τόσοσ ἀπό τούς συνεργάτας του και τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Κυρίου ποιμνιον, ὅσον ὁ ἐνάρετος πατήρ Γεώργιος.

“Ὁμως, κατὰ τὴν ἐπίσημον αὐτὴν ὥραν τοῦ μνημοσύνου του, θὰ ἀπετέλει μεγίστην παράλειψιν, ἐὰν ἀπεσιωπᾶτο κάτι τὸ ἄκρωσ σπουδαῖον και σοβαρόν, ὅπερ φανερώνει τὸ βάθος τῆς εἰλικρινοῦς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεώς του, ὡς και ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς του εἰς τὴν πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Οὐρανοῦ Πατρός. Τὸ ὅτι δηλαδὴ καθ’ ὅλην τὴν περίοδον τῆς ἀσθενείας του και δὴ τῶν τελευταίων μηνῶν καθ’ οὓς, ἐνῶ ἡ ἐπάδυνος νόσος κατὰ κυριολεξίαν ἐπνιγεν αὐτόν, οἱ δὲ ἰατροὶ και αἱ ἀδελφαὶ ἠγωνίζοντο μὲ ὅλα τῆς ἐπιστήμης τὰ μέσα διὰ νὰ τὸν κρατοῦν εἰς τὴν ζωὴν, δὲν ἀνῆλθον ποτὲ εἰς τὰ χεῖλη του ὁ παραμικρότερος γογγυσμός, ἡ ἐλαχίστη πικρία, μία κἀν ἔστω λέξις παραπόνου διὰ τὴν τοιαύτην ἐκβασιν τῆς ζωῆς του. “Ὁλως ἀντιθέτως, ἐν βαθείᾳ και πολλῇ προσευχῇ, νύκτα και ἡμέραν ἐδοξολογεῖ τὸν Θεόν. Αὐτὸν πλέον ἐσκέπτετο συνεχῶς και Αὐτοῦ τὴν βοήθειαν και ἐνίσχυσιν διαρκῶς ἐπεκαλεῖτο. Ὁρθότατα εἰς τὸν ὀρθόδοξον θρησκευτικὸν περιοδικὸν ἐπεκαλεῖτο. Ὁρθότατα εἰς τὸν ὀρθόδοξον θρησκευτικὸν περιοδικὸν τύπον τοῦ τρέχοντος μηνός, μεταξὺ ἄλλων ἐσημειώθη: «Ἡ καρτερία και ἡ ὑπομονὴ μὲ τὴν ὁποῖαν ἀντιμετώπισε τὴν μακρὰν και σκληρὰν νόσον του, ὑπῆρξεν ἡ κορυφαία διδαχὴ του» (Ἀνάπλ. Ὁκτωβρίου 1969 ἀρ. φύλ. 178).

Καθ’ ἐκάστην πρωΐαν, ἡ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ διακόνου τοῦ Ναοῦ ἡ ἀπὸ τὰς χεῖρας ἄλλου παρευρισκομένου Ἱερῆως, μετελάμβανε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Καὶ ὅταν οἱ φίλοι και οἱ οἰκεῖοι και οἱ συνεργάται προσήρχοντο διὰ νὰ τοῦ προσφέρουν ἐλπίδος και παρηγορίας λόγους, ἐκεῖνος, ἐκ τῆς λεπτομεροῦς περὶ τῆς νόσου του μελέτης ἀντικειμενικώτατα πληροφορημένος περὶ τῆς ἐκβάσεως, ἐν πλήρει ἀταραξίᾳ και ἡρεμίᾳ ἀπῆντα ἐπὶ τοῦ χάρτου διὰ τῆς γραφίδος του - καθόσον ἀπὸ ὀλοκλήρου τεσσαρακονταπενθημέρου δὲν ὠμίλει πλέον - ὅτι «θα γίνῃ ἐκεῖνο ποῦ εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸν Θεόν». Ἰδοὺ τί ἔγραφεν εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ σημειώματά του ἐκεῖνα: «Αἱ ἀσθένεια εἶναι τὰ παράσημα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ εὐσπλαγγνία τοῦ Θεοῦ μᾶς τιμᾷ».

«Νὰ παρακαλῆτε νὰ ἀνταποκριθῶ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ ἐξοδός μου ἐκ τοῦ κόσμου τούτου νὰ γίνῃ μὲ ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην και δοξολογίαν πρὸς τὰς δωρεάς Του».

«Ἀπὸ ὅλην μου τὴν ζωὴν, πρὸ παντός κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, εἶδα καταφανεστάτην τὴν στοργικὴν συμπαραστάσιν τοῦ Κυρίου».

«Ἐκεῖνος δίνει τὰ μέσα τῆς ἄρσεως τοῦ Σταυροῦ: τὴν χάριν Του και τὴν ἐνίσχυσίν Του».

«'Εγὼ καταλαβαίνω ὅτι μὲ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ βαδίζω πρὸς τὸ τέρμα ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα. Ἄς εἶναι δοξασμένο τὸ ἅγιον ὄνομά Του».

«Εὐχαριστῶ ὅλους σας γιὰ τὶς ὑπεράνθρωπες καὶ συγκινητικὲς προσπάθειες. Εἶμαι πολὺ συγκινημένος».

«Γιὰ μένα αὐτὴ ἡ περίοδος εἶναι ἡ πιὸ εὐλογημένη τῆς ζωῆς μου. Βλέπω καὶ νοιώθω τὴν στοργικὴ θεία συμπαράστασι. Ἄς μὴ κοιμᾶμαι, ἄς ταλαιπωροῦμαι, ἄς λυποθυμῶ. Εἶμαι τόσο χαρούμενος καὶ συγκινημένος κάθε φορά. Χθὲς ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπανηγύρισα τὴν Μεταμόρφωσιν. Ἴσως πανηγυρίσω καὶ τὴν Κοίμησιν».

«Ἄς ἔχη δόξαν. Δὲν εἶναι ὅλα αὐτὰ εὐλογίες; Οἱ ἄλλοι δὲν καταλαβαίνουν τὰ τῆς ψυχικῆς μου διαθέσεως καὶ κοντὰ εἰς αὐτὰ τὴν χάριν ποῦ μοῦ δίδει ὁ Ἵψιστος».

Καὶ πρὸς κάποιον φίλον του ἐσημείωνεν ἐπίσης:

«Πάντα αὐτὲς τὶς μέρες σὲ σκέπτομαι καὶ προσεύχομαι γιὰ τὴν οἰκογένειά σου. Ἡ πάνσοφος Πρόνοια τοῦ Θεοῦ τὰ ἔφερε νὰ συνδεθοῦμε ἀπὸ τὰ μικρὰ μας χρόνια καὶ νὰ ἀλληλοενισχυώμεθα στὶς δύσκολες περιστάσεις τῆς ζωῆς μας. Σοῦ ὀφείλω πολλὰ. Ἔχεις πολὺ καλὴ καρδιά, ὅταν πάσχη ὁ ἄλλος ἢ βρίσκεται σὲ δύσκολη ἀνάγκη. Φαντάζομαι ὅτι θὰ θυμᾶσαι τὸν ἐτοιμοθάνατον πατέρα μου καὶ πολλὰς ἀτομικὰς μου δυσκολίας. Ὁ Κύριος νὰ σὲ ἔχη καλὰ πάντα καὶ νὰ εὐλογῇ ὅλους Σας. Ὅσον ἀφορᾷ ἐμένα ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ζωῆς μου εἶναι ἡ πιὸ εὐλογημένη καὶ τιμημένη. Βλέπω ὀλοφάνερα τὴ στοργικὴ θεία συμπαράστασι. Ἐὰν μὲ πάρη ὁ Κύριος τὸ ὠρολόγι τῆς χειροτονίας μου πρέπει νὰ ἐπιστραφῇ πάλιν σὲ σένα ἔπειτα ἀπὸ 28 χρόνια Ἱερατικῆς ζωῆς!»

Εἴκοσι ὀκτὼ χρόνια Ἱερατικῆς ζωῆς, μὲ κύρια χαρακτηριστικά, τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀποστολήν, τὴν χαρὰν εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔργου του.

Εἴκοσι ὀκτὼ χρόνια πνευματικῆς ζωῆς, ποῦ κλείνουν μέσα των καὶ ἀφήνουν ὀπίσω των ἕνα ἔργον ζωντανόν, κατόκαρπον καὶ κατὰ-μεστον ἀπὸ ψυχικὸν πολιτισμὸν καὶ εὐγένειαν.

Εἴκοσι ὀκτὼ χρόνια ἀνωτέρας ζωῆς, ποῦ μὲ τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν πρόοδον, τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ μοναδικὸν σκοπὸν τὸν ἀγιασμὸν τῶν ψυχῶν, κατέληξαν εἰς τὴν θυσίαν. Ἴδου ὁ κρυφὸς ἀπολογισμὸς του.

Καταλείπει ἢ δὲν καταλείπει, λοιπόν, εἰς ὅλους ἡμᾶς τοὺς ἐπιζῶντας ἡ γλυκεῖα μορφή, ἡ γενναία ψυχὴ, ἡ ἀγνή ζωὴ, ἡ δημιουργικὴ δρᾶσις τοῦ ἀειμνήστου π. Γεωργίου τύπον, ὑπογραμμόν, ἄριστον καὶ ὑπέροχον ὑπόδειγμα πρὸς μίμησιν;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Απάντησις εἰς τὰς ὑπ' ἀριθ. 178, 179 καὶ 180 ἐρωτήσεις.

Συνοψίζομε τὰ ὅσα γράψαμε στὴν προηγουμένη συνέχεια: Οἱ μερίδες τῆς προθέσεως ἐξάγονται καὶ προσφέρονται πρὸς τὴν μὴν μὲν τῶν ἀγίων, πρὸς ἰλασμόν δὲ τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνεώτων. Μὲ τὴν ἅλη τελεσιουργία ἀγιάζονται καὶ μεταβιβάζουν τὸν ἀγιασμόν σ' ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποία καὶ τυπικῶς εἰκονίζου.

Μεταβάλλονται σὲ Σῶμα Χριστοῦ; Εἶδαμε ὅτι ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης σαφῶς διδάσκει ὅτι δὲν μεταβάλλονται εἰς «Σῶμα δεσποτικόν». Μεταβάλλεται μόνον ὁ ἄμνος, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ μόνος ἄρτος, πού ἐξ ἀρχῆς προσεφέρετο κατὰ τὴν πρόθεσιν, ὁ «εἷς ἄρτος», τὸν ὁποῖον «κλώμεν», διότι «εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν», κατὰ τὸν ἀπόστολο Παῦλο (Α' Κορινθ. ι', 16-17).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 613 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

Τὴν ὥραν αὐτὴν τὴν ἀφιερωμένην εἰς τὴν ἱεράν μνήμην του, παρακαλῶ τὴν σεβαστὴν ὁμήγουριν, ὅπως εἰς ἐκδήλωσιν τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς ἀληθοῦς ἀγιότητος, ἐγερθῆ τῶν θεσεῶν τῆς.

Στρέφοντες δὲ ἅπαντες τὰ βλέμματα καὶ τὰς καρδίας πρὸς τὸν Κύριον τὸν Κυριεύοντα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ἅς Τὸν παρακαλέσωμεν ἐκ βαθέων δι' ἐκεῖνον:

Κύριε, τὸν δοῦλόν Σου τοῦτον τὸν ἐπὶ γῆς τὰ τάλαντα καὶ τὰς δωρεὰς Σου τιμῶς καὶ ἀμέτρως ἐργασάμενον, ἀλιεῖα δὲ καὶ πνευματικὸν οἰκοδόμον μυριάδων ψυχῶν διὰ τῆς Σῆς Προνοίας καταστήσας καὶ ἄριστον διὰ βίου ἀναδείξας, δέξαι ἤδη ἐν τῇ ἐπουρανίῳ καὶ ἀνεσπέρῳ Σου Βασιλείᾳ, ὅπου αἱ αὐλαὶ τῆς ἀλαθιάστου καὶ βραβευούσης Δικαιοσύνης Σου καὶ ἡ ἄλυπος κατάπαυσις τῶν ἀπ' αἰῶνός Σοι εὐαρεστησάντων ἀγίων.

(Τέλος)

ΑΓΓΕΛΟΣ Ι. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Γεν. Διευθυντῆς

τοῦ Ἑλλην. Ἀντικ. Ἰνστιτούτου

Πρὸς τὴν διδασκαλία αὐτὴ τοῦ Συμεών, ποὺ συνοψίζει τὴν ἐν προκειμένῳ πίστι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, συμφωνοῦν καὶ οἱ νεώτεροι, ὅπως ὁ Θεόφιλος Καμπανίας στὸ «Ταμείον Ὁρθοδοξίας» (κεφ. ΙΖ'), ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης στὸ «Πηδάλιο» σὲ ὑποσημείωσι στὸν κη' κανόνα τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς κανονικο-λειτουργικῶν συλλογῶν.

Κάπως ἀσαφῆ εἶναι τὰ λεγόμενα σχετικῶς στὸ βυζαντινὸ ὑπόμνημα στὴν θεία λειτουργία «Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ καὶ μυστικὴ θεωρία» ποὺ φέρεται συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Γερμανοῦ Α' πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (715-730). Τοῦτο δὲν κάμνει λόγο ρητῶς γιὰ τὶς μερίδες, ἀλλὰ φαίνεται νὰ ὑπονοῆ ὅτι στὸ δισκάριο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀμνὸ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα τεμάχια προσφορῶν. Θὰ ἦταν ἡ ἔνδειξις αὐτὴ ἡ χρονολογικῶς παλαιότερα μαρτυρία γιὰ τὴν προσφορὰ μερίδων, ἂν δὲν ἦταν τόσο ἀσταθῆς ἡ παράδοσις τοῦ κειμένου αὐτοῦ καὶ δὲν ὑπῆρχαν τόσες ἀμφιβολίες γιὰ τὴν πατρότητά του καὶ μπορούσε νὰ διακρίνη κανεὶς τί μέσα στὸ κείμενο αὐτὸ ἀνήκει στὸν ἅγιο Γερμανὸ καὶ τί ὄχι. Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ Γερμανὸς ὀνομάζει τὶς μερίδες αὐτὲς «μέρη καὶ μέλη τοῦ σώματος» τοῦ Χριστοῦ καὶ δέχεται ὅτι ὁ ἀμνὸς μεταδίδει καὶ σ' αὐτὲς ἁγιασμό, προφανῶς διὰ τῆς ἐπαφῆς του μὲ αὐτὲς. Τί εἶδους ὅμως ἁγιασμό, σὰν ἐκεῖνον ποὺ ἐννοεῖ ὁ Συμεών ἢ καθαγιασμό ποὺ τὶς μεταβάλλει σὲ Σῶμα Χριστοῦ; Τὸ χωρίο τοῦ Γερμανοῦ θὰ τὸ ἰδοῦμε ὀλόκληρο πιὸ κάτω. Ἐπίσης ὁ Καβάσιλας δὲν εἶναι τόσο σαφῆς ἢ τοῦλάχιστον δὲν φαίνεται νὰ κάμνη σαφῆ διάκρισι μετὰξὺ ἀμνοῦ καὶ μερίδων «Πᾶσα γὰρ ἡ προσαγωγὴ τῶν δώρων εἰς ἀνάμνησιν γίνεται τοῦ Κυρίου καὶ διὰ πάσης ὁ αὐτοῦ καταγίνεται θάνατος» (Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας, κεφ. 10). Δὲν θὰ εἶχαν σημασία οἱ ἀνωτέρω ἀσαφεῖς μαρτυρίες, γιατί ἡ ἐν προκειμένῳ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ὁμόφωνος καὶ σαφῆς, τοῦλάχιστον ἀπὸ τὸν Συμεών καὶ μετὰ, ἂν δὲν ἐλάμβανον διάφορο θέσι στὸ θέμα αὐτὸ οἱ οὐνιτικῆς-ἐλληγόρρυθμες ἐκκλησίες. Θεολόγοι, σύνοδοι, καὶ ὁ πάπας Βενέδικτος ὁ ΙΔ' καθώρισαν ὅτι ὀλόκληρο τὸ περιεχόμενον τοῦ δισκαρίου, ἀμνὸς καὶ μερίδες, μετουσιοῦται κατὰ τὸν καθαγιασμό σὲ Σῶμα Χριστοῦ.

Ἴσως φαίνεται κάπως σχολαστικὴ ἡ ἐνασχόλησις μὲ τὸ ζήτημα ἂν καθαγιαζῶνται ἢ ὄχι οἱ μερίδες. Ἡ λύσις ὅμως τοῦ θέματος αὐτοῦ ἔχει ἄμεσες πρακτικῆς λειτουργικῆς συνέπειες. Ἡ ἀπάντησις στὶς δύο κατωτέρω ἐρωτήσεις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ τί θέσι θὰ πάρωμε στὸ πρῶτον καὶ βασικὸν αὐτὸ ἐν προκειμένῳ ζήτημα.

Πρέπει νὰ ὑψοῦται μόνον ὁ ἄμνός ἢ ὁ λόκληρο τὸ δισκάριο; Ἀναμφισβητήτως μόνον ὁ ἄμνός, ἐφ' ὅσον μόνον αὐτὸς μεταβάλλεται σὲ Σῶμα Χριστοῦ. Ὅλα τὰ χειρόγραφα τῆς θείας λειτουργίας καὶ ὅλες οἱ διατάξεις πού τὴν περιγράφουν ὁμιλοῦν ρητῶς: «ὑψοῖ τὸν ἄρτον», «ἐπιχειρίζεται τὸ τίμιον Σῶμα καὶ ὑψοῖ αὐτό», «ὑψοῖ τὸν ἄρτον σταυροειδῶς», «ποιῶν σταυροῦ τύπον ἐπάνω τοῦ ἁγίου δίσκου μετὰ τοῦ ἁγίου ἄρτου», «ἀψάμενος τοῦ ἁγίου ἄρτου ἄκροισ δακτύλοις τῶν δύο χειρῶν ὑψοῖ αὐτὸν ποιῶν σταυροῦ τύπον ἄνωθεν τοῦ ἁγίου δίσκου», «αἶρει τὸν ἅγιον ἄρτον ἐν τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῶν δύο χειρῶν καὶ ὑψοῖ μιᾶς σπιθαμῆς» κλπ. Κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ Ἰακώβου Ἐδέσσης (Ζ' αἰὼν) ὁ ἱερεὺς ὑψωνε τὸν ἅγιο ἄρτο καὶ τὸν ἐδείκνυε στὸν λαὸ «εἰς μαρτύριον». Ἀκριβῶς δὲ αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοια τῆς ὑψώσεως ὅπως ἐκφράζεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐπακολουθοῦσα ἐκφώνησι «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» ἢ πρόσκλησις τῶν ἀξίων καὶ ἡ ἀπόθησις τῶν ἀναξίων ἀπὸ τὸ δεικνυόμενον Σῶμα τοῦ Κυρίου. «Ἅγια τὰ προκείμενα, ἐπιφοίτησιν δεξάμενα ἁγίου Πνεύματος ἅγιοι καὶ ὑμεῖς, Πνεύματος ἁγίου καταξιοθέντες. Τὰ ἅγια οὖν τοῖς ἁγίοις κατάλληλα» (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατήχησις Μυσταγωγικὴ Ε', 19). Τὴν ἔννοιαν αὐτὴ ἐκφράζει καὶ ὁ Νικόλαος Καβάσιλας: «Καὶ μέλλων ἐπὶ τὴν τράπεζαν καὶ αὐτὸς χωρεῖν καὶ ἄλλους συγκαλεῖν, ἐπεὶ οὐ πᾶσιν ἀπλῶς ἕξεστιν ἡ κοινωνία τῶν μυστηρίων καὶ αὐτὸς οὐ πάντας καλεῖ, ἀλλὰ τὸν ζωοποιὸν ἄρτον λαβὼν καὶ ἀναδείξας, τοὺς ἀξίους αὐτοῦ μεθέξοντας εἰς τὴν μετουσίαν καλεῖ. Τὰ ἅγια, φησί, τοῖς ἁγίοις...μονονοῦ λέγων Ἰδοὺ ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος ὃν ὁρᾶτε. Οὐκοῦν δράμετε μεταληψόμενοι, ἀλλ' οὐ πάντες, ἀλλ' εἰ τις ἅγιος. Τὰ γὰρ ἅγια τοῖς ἁγίοις ἐφεῖται μόνοις» (Ἑρμηνεία..., κεφ. 36).

Ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς ὑπομνηματιστὰς τῆς θείας λειτουργίας στὴν ὑψώσει τοῦ ἁγίου ἄρτου δίδεται ἡ ἔννοια τῆς ὑψώσεως ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, τοῦ θανάτου Του, ἀκόμη καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως: «Ἰψοῦται ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἱερέως ὡς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸ Σῶμα» (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Περὶ σαρκὸς καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, 5), «Ἡ δὲ ὑψωσις τοῦ τιμίου Σώματος εἰκονίζει τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑψωσιν καὶ τὸν ἐν αὐτῷ θάνατον καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν» (Θεοδώρου Ἀνδίδων, Προθεωρία κεφαλαιώδης περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ γινομένων συμβόλων καὶ μυστηρίων, κεφ. 37), «Ἡ τοῦ ζωηφόρου ἄρτου γίνεται ὑψωσις αὐτὴν τυποῦσα τὴν ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Σωτῆρος σταύρωσιν καὶ τὸν αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐλθεῖν καὶ ἑαυτοῦ ἡμῖν μεταδοῦναι, ὅτι καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν σταυ-

ρωθείς καὶ αὐτὸν δείκνυσιν ἡμῖν μυστικῶς ὑπὲρ ἡμῶν πεπονθότα. Διὸ καὶ 'Πρόσχωμεν' ἐκβοᾷ, ὥστε γινῶναι ἡμᾶς τὸ μυστήριον καὶ ἐπάγει 'Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις', δηλῶν ὡς ὁ σταυρωθεὶς ἅγιος καὶ οἱ τούτου μέτοχοι ἅγιοι ὀφείλουσιν εἶναι» (Συμεῶν Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., κεφ. 99).

Ἐκ τούτου ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω τὸ συμπέρασμα εἶναι φανερό. Ὑψοῦται μόνον ὁ ἄμνός ὄχι μόνον γιατί μόνον αὐτὸς ἀρχικῶς ὑπῆρχε στὸ δισκάριο, ἀλλὰ καὶ γιατί μόνος αὐτὸς μεταβάλλεται σὲ Σῶμα Χριστοῦ καὶ ἐπομένως δεικνύεται γιὰ νὰ ἐκφωνηθῇ ἡ πρόσκλησις πρὸς κοινωνίαν καὶ μόνου αὐτοῦ ἢ ὑψώσις εἰκονίζει τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑψῶσι τοῦ Κυρίου. Γιὰ τοὺς ἀντιθέτους ἀκριβῶς λόγους δὲν ὑψοῦται ἔλο τὸ δισκάριο, δηλαδή καὶ αἱ μερίδες. Γιατί δὲ ἀκριβῶς δὲν ὑψοῦνται καὶ αὐτὲς τὸ ἀναπτύσσει ὁ Γερμανὸς στὸ ὑπόμνημά του: «Ἡ δὲ ὑψῶσις τοῦ τιμίου Σώματος εἰκονίζει τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑψῶσιν καὶ τὸν ἐν αὐτῷ θάνατον καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν. Τὸ δὲ ὑψῶσαι τὸν θεῖον ἄρτον μόνον, τοῦτό ἐστίν ἐπεὶ αὐτός ἐστίν ὁ βασιλεὺς Κύριος καὶ αὐτός ἐστίν ἡ κεφαλὴ κατὰ τὸν ἀπόστολον τὰ δὲ ἄλλα τίμια δῶρα μέλη Χριστοῦ καὶ Σῶμα Χριστοῦ, ἡγουν τοῦ τιμίου Σώματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος γάρ ἐστι μόνος, ἐν ᾧ τυποῦται καὶ δείκνυται τὸ θεῖον καὶ ζωηφόρον πάθος, τοῦ τυθέντος ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· ἐπειδὴ αὐτὸς μόνος ὁ θεῖος ἄρτος σφάττεται μὲν καὶ ὡς ἄμνός θύεται, τὰ δ' ἄλλα τῶν θεῶν δῶρων οὐ λογγεύονται διὰ τῆς λόγῃς σταυροειδῶς, ἀλλ' ὡς μέλη καὶ μέρη τοῦ σώματος μερίζονται καὶ κατασφάττονται. Μετέχων οὖν ἐκεῖνος ὁ θεῖος ἄρτος ἁγιασμοῦ μεταδίδωσι καὶ τοῖς ἄλλοις τιμίαις δώροις· ὁμοίως καὶ τῷ ποτηρίῳ μεταδίδωσι τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς χάριτος».

Καὶ τέλος, γιατί δὲν κοινωνεῖ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς μερίδας τοῦ ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἄμνός; Ἀπλούστατα γιατί ἡ μερίδα του δὲν μεταβάλλεται σὲ Σῶμα Χριστοῦ καὶ ὄχι μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ οἱ πιστοὶ κοινωνοῦν ἀπαραιτήτως ἀπὸ τὸν ἄμνόν καὶ ὄχι ἀπὸ τῆς μερίδας τῶν ἢ ἀπὸ τῆς μερίδας τῶν ἁγίων. Τοῦτο ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Συμεῶν: «Ἰστέον δέ, ὡς ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν φρικτοτάτων μυστηρίων προσέχειν δεῖ τὸν ἱερέα καὶ λαμβάνειν οὐκ ἐκ τῶν μερίδων, ἀλλ' ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς δεσποτικῆς καὶ κοινωνεῖν τοὺς προσερχομένους. Εἰ γὰρ καὶ τῇ ἐνώσει τοῦ παναγίου Αἵματος ἐν γεγόνασι πάντα καὶ κοινωνία τοῦ Αἵματος γίνεται τοῦ δεσποτικοῦ εἰ καὶ διὰ μερίδος τις κοινωνήσει. Ἄλλ' οὖν ἐπεὶ χρεῖα καὶ ἐκ τοῦ Σώματος ὁμοῦ καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ κοινωνῆσαι πάντα πιστόν, μετὰ τοῦ Αἵματος καὶ τὸ Σῶμα λαμβάνων τῇ λαβίδι ὁ ἱερεὺς τὸ δεσποτικόν, ποιεῖτω τῷ προσερχο-

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

Ο ΛΑΟΣ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ

Στὴν Ἀγία Γραφή, ὁ Θεὸς μᾶς μιλά μετὰ τὰ γεγονότα καὶ τὴ διδασκαλία. Καὶ τὰ γεγονότα εἶναι διδασκαλία. Εἶναι ἐκεῖ ἱστορημένα ἀπλῶς ὄχι γιὰ νὰ πληροφορηθοῦμε τί συνέβη, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοῦμε πάνω τους τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀντλήσουμε διδάγματα σωτήρια.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, τὰ γεγονότα ἔχουν συχνὰ τὴν ἔννοια τύπων. Συμβολίζουν τὰ γεγονότα καὶ τίς ἀλήθειες ποὺ περιέχει ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἡ τελεία ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψη. Αὐτοὺς τοὺς τύπους τοὺς φωτίζει στὸ μυστικὸ τους νόημα ἡ ἐρμηνεία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, συχνὰ δὲ καὶ ἡ ὕμνωδια τῆς.

Ἡ πορεία τοῦ περιουσίου ἔθνους ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο εἰς τὴν Γῆ

μένω τὴν κοινωνίαν. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι πᾶσαι κεκοινωνήκασιν αἱ μερίδες τοῦ Σώματος τε καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἰσαχθεῖσαι τῷ ποτηρίῳ καὶ σὺν αὐταῖς ἐνωθείσαις κοινωνεῖ ὁ μετέχων τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος. Πλὴν κρεῖττον, ὡς γε νομίζω, τὸ ἐπιτηρεῖν καὶ ἐκ τοῦ θείου Σώματος τῇ λαβίδι λαμβάνειν» (Διάλογος..., κεφ. 94). Καὶ ὁ Θεόφιλος Καμπανίας σ' αὐτὸ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ ἱερέως: «ὅμως πρέπει νὰ προσέχη ὁ ἱερεὺς νὰ μὴ μεταδώσῃ εἰς τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὰς μερίδας ταύτας, ἀλλ' ἐκ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, διότι μεγάλως ἀμαρτάνει καὶ σχεδὸν πίπτει εἰς εἰδωλολατρείαν» (Ταμείον Ὁρθοδοξίας, κεφ. ΙΖ'). Τὰ ἴδια λέγει καὶ ὁ ὅσιος Νικόδημος σὲ ὑποσημείωσι στὸν μνημονευθέντα κανόνα τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καθὼς καὶ οἱ ἄλλες κανονικο-λειτουργικὲς συλλογές. Γιὰ τὴν ἀποφυγὴν μεταδόσεως μερίδων ἀντὶ τοῦ Τιμίου Σώματος σὲ περιπτώσεις ὁμαδικῆς προσελεύσεως εἰς τὴν θεῖαν κοινωνίαν οἱ μερίδες δὲν τίθενται, ὡς γνωστὸ, στὸ ἅγιο ποτήριον μετὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἱερέως, ἀλλὰ μετὰ τὴν μετάδοσιν καὶ στὸν λαόν.

Ἡ μνημονευθεῖσα ἀνωτέρω θεωρία τῶν οὐνιτῶν ὅτι καὶ οἱ μερίδες μετουσιώνονται σὲ Σῶμα Χριστοῦ ἀπέβλεπε προφανῶς στὸ νὰ παρακαμφθῇ αὐτὴ ἡ δυσκολία. Ἐξ ἄλλου ἡ κατάργησις τῆς λαβίδος ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἡ μετάδοσις τῆς κοινωνίας μετὰ τὸ χέρι τοῦ ἱερέως, ποὺ ἔπαιρνε τὸ τεμάχιο τοῦ ἁγίου ἄρτου, τὸ ἐνεβάπτιζε στὸ ποτήριον καὶ τὸ ἀπέθετε στὸ στόμα τοῦ κοινωνοῦντος, ἀπαιτοῦσε τὴν προετοιμασίαν εἰδικῶν τεμαχίων, κατὰ τὸν τύπον τῶν λατινικῶν μικρῶν ὄστιων, καὶ γι' αὐτὸ θὰ ἐπρεπε ὅλο τὸ περιεχόμενον τοῦ δισκαρίου νὰ καθαγιαζέται.

τῆς Ἐπαγγελίας στάθηκε μιὰ πορεία μὲς ἀπὸ τὴν ἔρημο. Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, βγαίνοντας ἀπὸ τὴ δουλεία, τράβηξε πρὸς τὴν ὑποσχεμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ χώρα περνώντας ἀπὸ τὴν ἔρημο. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, ποὺ ἦταν ἀρκετὰ μακρὺ, διαμορφώθηκε μὲ τὸν Μωσαϊκὸ Νόμο ἢ θρησκεία του, οἱ κύριοι θεσμοὶ τῆς, τὰ λατρευτικὰ τῆς σχήματα, τὸ πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ τῆς περιεχόμενο. Μέσα στὴν ὕλική στείριότητα κυοφορήθηκε καὶ ἀπ αὐτὴν ἦλθε στὸ φῶς ἡ πρώτη ἀποκάλυψη, ἡ πρώτη διαθήκη ἀνάμεσα στὸν Κύριο καὶ στὸν διαλεχτό του λαό. Κατὰ τὴν μετέπειτα ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ, μὲ τὸ κήρυγμα τῶν Προφητῶν, ἀκουσμένο σὲ κρίσιμες περιόδους, ἡ θρησκεία τῆς ἐρήμου ἐγίνε ἀντικείμενο ἐξάρσεως καὶ προβολῆς. Τὸ κήρυγμα τῶν Προφητῶν ἦταν ἓνα κάλεσμα ἐπιστροφῆς πρὸς τὸ πνεῦμα ἐκείνης τῆς θρησκείας.

Ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ἐρήμου ἔχει, σὰν τύπος, τὸ ἀντίστοιχὸ τῆς στὴν Καινὴ Διαθήκη. Ἡ νέα ζωὴ, ποὺ ἔφερε στὸν κόσμον ὁ Χριστὸς, ἀγγέλλεται στὴν ἔρημο ἀπὸ τὴν ἐκεῖ «βωῶσαν φωνήν», τὴ φωνὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, πρὶν βγῆ στὸ σωτήριον κήρυγμά του, περνᾷ σαράντα μερόνυχτα προσευχῆς καὶ νηστείας στὴν ἔρημο. Ἡ ἔρημος φαίνεται ἐπίσης καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς ἀποστολικῆς σταδιοδρομίας τοῦ μεγαλύτερου ἀπὸ τοὺς φορεῖς καὶ διαδότες τοῦ Εὐαγγελίου, τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν Παύλου, ποὺ μετὰ τὴν ἀνάνηψη καὶ τὸ βάπτισμά του στὴ Δαμασκὸ, ἀποσύρθηκε στὴν ἔρημο τῆς Συρίας.

Τὸ κήρυγμα τῶν Προφητῶν γιὰ τὴν ἔξαρση καὶ τὴν προβολὴ τῆς θρησκείας τῆς ἐρήμου βρῆκε μιὰ παρά πέρα ἀπήχηση στοὺς τόνους τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος. Ὅπως ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἔζησε ἐξαγνιστικὰ καὶ καρποφόρα τὴν πίστη του μέσα στὶς συνθήκες ἀστάθειας καὶ στερήσεων ποὺ παρείχε ἡ παραμονὴ του στὴν ἔρημο, ἔτσι καὶ ὁ λαὸς τῆς Χάριτος, ὁ χριστιανικὸς λαός, σὰν στρατευομένη ἐδῶ κάτω Ἐκκλησία, εἶναι ἓνας λαὸς τῆς ἐρήμου.

«Οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν» (Ἐβρ. ιγ' 14). Ὅσο βρισκόμαστε στὴ γῆ, εἴμαστε «πάροικοι καὶ παρεπίδημοι» (Α' Πέτρ. β' 11). Ὅδεύουμε πρὸς τὴ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, ξεκινώντας, μὲ τὴ μετάνοια καὶ τὸ βάπτισμα, ἀπὸ τὴ νοητὴ Αἴγυπτο τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς ἁμαρτίας, ποὺ ἦταν τόπος πνευματικῆς δουλείας.

Ὅπως ἡ ἔρημος δὲν εἶχε γιὰ τὸν παλαιὸ Ἰσραὴλ τίποτε ἄλλο νὰ προσφέρῃ ἀπὸ φόβητρα καὶ ταλαιπωρίες, ἔτσι καὶ ὁ παρῶν κόσμος, γιὰ τὸ νέο Ἰσραὴλ, τὴν Ἐκκλησία, εἶναι πεδίο δοκιμασιῶν, στερήσεων καὶ κινδύνων. Δὲν εἶναι τόπος ἐγκαταστάσεως καὶ

ἀπολαβῆς, ἀλλὰ μιὰ αὐχμηρὴ ἔκτασι, ὅπου δοκιμάζεται ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ πίστις μας, ὅπου ἀντιπαρατάσσουμε σὲ κάθε λογῆς ἔλκυστικές ἢ φοβερὲς βεβαιότητες τῆ βεβαιότητα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τῆ βεβαιότητα τῆς οὐράνιας βασιλείας. Τὸν λαὸ τῆς ἐρήμου ἀναβιώνει τὸ πνεῦμα τῆς Καινῆς Διαθήκης στὸν χριστιανικὸ λαὸ, πού περνᾷ «διὰ πολλῶν θλίψεων» γιὰ νὰ μπῆ «εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. ιδ' 22).

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, μιλώντας μετὰ τὸ πνεῦμα αὐτὸ, χρησιμοποιεῖ μιὰ ἀνάλογη εἰκόνα, γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν πρέπει ἡ καρδιὰ μας νὰ προσκολλᾶται στὰ παρόντα: «Τὰ παρόντα εἶναι ὁδός. Ὀδεύουμε, λοιπόν, κάθε μέρα, ὅσο ζοῦμε ἐδῶ κάτω. Ὅταν μπῆς σὲ πανδοχεῖο, πές μου, στολιζεις τὸ πανδοχεῖο; Ὅχι, ἀλλὰ τρῶς καὶ πίνεις, καὶ βιάζεσαι νὰ βγῆς γιὰ νὰ συνεχίσῃς τὸ ταξίδι σου. Πανδοχεῖο εἶναι ὁ παρὼν βίος. Μπήκαμε, προσωρινὰ βρισκόμαστε σ' αὐτὸ τὸ κατάλυμα. Ἄς κυτάξουμε μετὰ καλὴ ἐλπίδα νὰ βγοῦμε, ἄς μὴ ἀφήσουμε τίποτε ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴ τὸ χάσουμε ἐκεῖ πάνω».

Γιὰ τὴν Ἐκκλησία, ὁ παρὼν κόσμος εἶναι μιὰ δίοδος, ἕνας τόπος περάσματος, μιὰ ἔρημος ἀπὸ τὴν ἄποψη ὅτι ὅλα ὅσα ὑπόσχεται ἢ ἐπισειεῖ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ὀριστικὸ καὶ τὸ αἰώνιο. Ἡ δόξα του, τὰ ἀγαθὰ του, οἱ θλίψεις του, οἱ διωγμοὶ του εἶναι διαβατικὰ καὶ ἡ καρδιὰ τοῦ χριστιανοῦ δὲν κερδίζεται οὔτε ἐντυπωσιάζεται ἀπ' αὐτά. Τὰ θέλητρα καὶ τὰ φόβητρα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι κατὰ τὴ φράση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «σκύβαλα» (Φιλιπ. γ' 8). Προκειμένου νὰ διαλέξουμε ἀνάμεσα σ' αὐτὰ καὶ στὴν τήρηση τοῦ θεοῦ θελήματος, ἡ ἐκλογή εἶναι μιὰ πάντοτε: τὰ περιφρονοῦμε ὅλα γιὰ χάρι αὐτοῦ τοῦ θελήματος.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Συμπόσιον Πατέρων. — **Ἐπίκαιρα**. — **Μητροπολίτου Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου Νικοδήμου**, Ἡ διακονία τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. — **Εὐαγγέλιου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Ἡ περὶ γάμου διδασκαλία Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου. — **Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου**, Ἡ ὁδὸς τῆς ἐνώσεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεόν. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη**, Γνωριμία μετὰ τὸν Ὁρθόδοξο Μοναχισμό. — **Ἀγγέλου Ι. Παπακωνσταντίνου**, Γεν. Δ/τοῦ τοῦ Ἑλλήν. Ἀντικ. Ἰνστιτούτου, † Ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος Κουτῆς (1914—1969). — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ἡ ἀπουσία τοῦ Διαβόλου.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι.